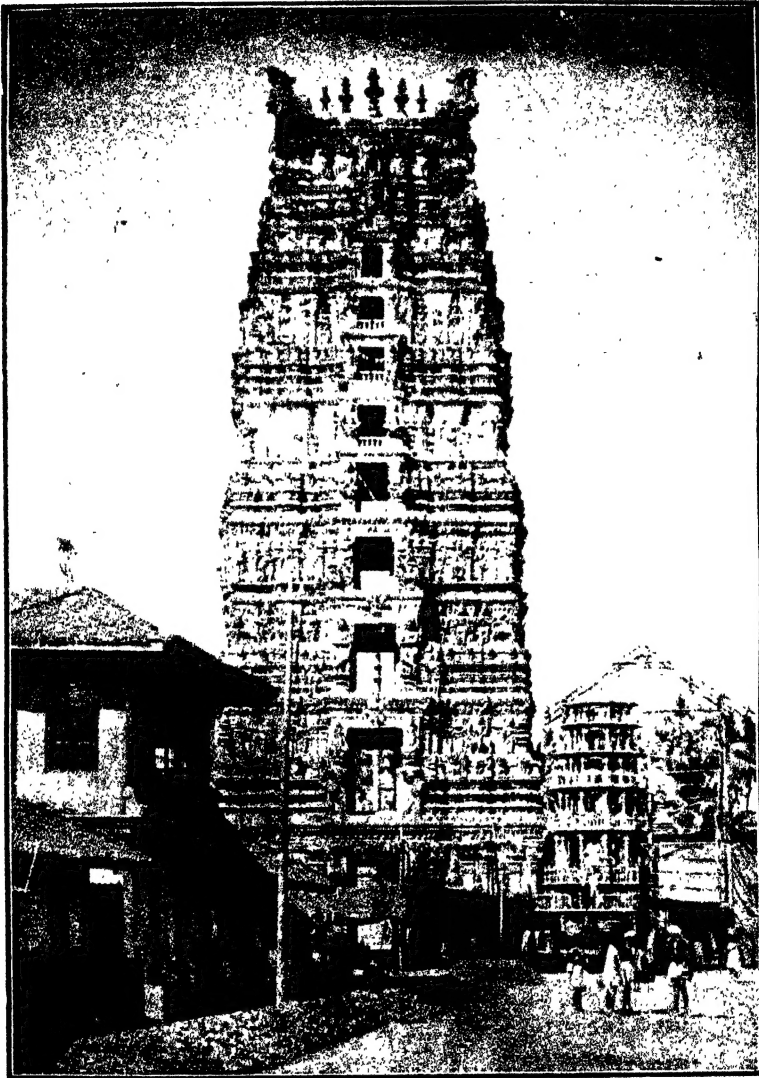

7688

ఆంధ్ర సర్వస్వము.

(పాఠశాల నామము)

రాజమహేంద్రవరము

సంపుటము

సంచిక

అనురాగోదయము

[ఋఘుల వేంకటేశ్వరకవిగాడు]

ఆటలాడుచుఁ బాటపాడుచు

మేటిసంతన మొప్పుగా నల

నీటిపైనిక బోటుమీనుగ

మాటలాడుచుఁ బోదమా!

— చెలి!

మేడలోపుల సంతసంబుల

వాడలోపలఁ గోయిలలోరహిఁ

బాడుచుండెడు పూలతోటల

వేకుక నివసరింతమా!

— చెలి!

కొలింతల సంతయేవను

గాగభాగ్యము గల్గఁగాగడు

నూగులాడుచుఁ జల్లగాతికి

వేగహాయిగఁ బోదమా!

— చెలి!

నెమ్మొగంబున మాముఁజేర్పుచు

నమ్మదంబు దలిగ్గుగా, పా

భ్యమ్ముమీరఁగ ముద్దులాడుచు

నెమ్మిమై విహరింతమా!

— చెలి!

చేయభిజముననేసి నట్లుగఁ

బోయిమెల్లన వీచుచల్లని

వాయువులో సుఖమొసఁగమేనికి

హాయిగా విహరింతమా!

— చెలి!

ఇద్దరము ప్రీమమ్ముమీరఁగ

పొద్దులేని ముదంబుదోవఁగ

ముద్దులాడుచుఁ బూలతోటల

నద్దిరా! విహరింతమా!

— చెలి!

నెమ్మమీరఁగఁ బూలనానన

గ్రుమ్మరింపఁగఁ జల్లగాతికి

సమ్మదమ్మన మేలుపులవ

నమ్మననివసరింతమా!

— చెలి!

జాలమేల యునర్పజాలెడు?

వాలుఁజూపుల లాలువెలయఁగ

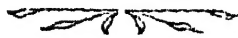
లీలమోహము మీరవింతలఁ

బూలతోటలఁ గండుమా!

— చెలి!

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము

ఆంగ్లేయులచేత ఆంధ్రులవ్యభాషా ప్రజలలో కలుపబడి పరిపాలింపబడుటచే ఆంధ్రవ్యక్తిత్వము పూర్తిగా నాశనమై పోయినది. అందుచేతనే భాషావైయక్త రాష్ట్రవిగ్లాపమునకు ఆంధ్రోద్యమము ప్రారంభింపబడినది. భాషానయక్తముగ చేశపాలనకు నొకొప్పబడినగాని ఆంధ్రులన్నరిని పొందజాలరని 1913నం రంన నేతృత్వము చేశోద్ధాతకులు ప్రథమాంధ్ర మహాసభను సమావేశముచేసిరి. అనే ఆంధ్రోద్యమమునకు ప్రారంభము. రాష్ట్రీయసభలను సమావేశముచేయుటకు లొలికొలుత మొకరిడినది ఆంధ్రులే.

ఆంధ్రోద్యమముయొక్క ముఖ్య ద్వేషములు రెండు, అవి ప్రత్యేక విశ్వవిద్యాలయమును ప్రత్యేక రాష్ట్రమును స్థాపించుట. అందు విశ్వవిద్యాలయ సమన్వయ దౌరత్వమువారంగీకరించి వాలుగయ్యునం నర్హము లయినను దానిఫలమనభవించు భాగ్యము నునకు నేటికి కలిగినది. ది 28—4—1926 నం రం నండి విశ్వవిద్యాలయ కార్యక్రమము ప్రారంభము కానున్నది. ఈ ఆలయమునకు కారణము ధనలోపమును స్థలనిర్ణయమును గూర్చిన తకరము

ఆంధ్రదేశమధ్యముననున్న విజయవాడకేంద్రస్థానముగ చేయబడు అంతయు

సమంజసము. కాని సాంకేతికవిద్యుల్లయు ఆంధ్రదేశమున కంతకును ఒక విభాషావర్జమున నేర్పుట ధర్మముకాదు. దత్త మండలవాసుల కనుకను నందుటకయి విజయవాడయందు గాని అప్రాంతమునందు గాని వేరొకభాషామున సాంకేతికవిద్యున నేర్పుట లగు అటు లయిన ఉత్తరాంధ్రులకు రాజమహేంద్రవర విభాషావర్జములను తెల్పినవానికి అనంతపుర మీదను వాడుకను సరవాయమునకు నుండకలదు.

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమునందు శ్రీయుత కల్లమంచి రామలింగారెడ్డిగాని మొదట నైనువాస్సుయగు నియమించబడిరి. వీరినదికెంతయు నన్వయ. భాషాప్రయక్త రాష్ట్రవిభజనమునకు ప్రయత్నించినవారిలో వీరికరు. ఆంధ్రోద్యమమున వీరికభిమానము మొదలు. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ స్థాపననగుమునందు వీరు సభ్యులుగ నుండిరి. అందు ప్రణాళికయు వీరే వ్రాసిరి. ఆంధ్రమున మంచి ప్రవేశము కలదవీరికి. వీరు మంచివిమర్శకులు అందుకు వీరికన్ని తత్వచారమే సాక్షి.

ఆంధ్రులందరును ఏముమునకు చేరి సను ఏకగ్రీవముగ మాకు ప్రత్యేక విశ్వవిద్యాలయము కావలెననయే ఘోషించిరి. కాలన రెడ్డిగారీడదవి నంగీకరించుటలో తప్పేమియు లేదు. వీరినది కల్దులే కాని

అపదవి నలంకరించుట కిట్లు లీయాత్ర నూండులలో నింకను లేకపోలేదు. వీరికే అపదవి నునగుటకును కారణ మొండవది నుండదు. రెడ్డిగారు గిరి కెందునంవత్సరములనుండియు ప్రతిఘటనవర్గములో చేరి చేసినయలుబడియే దీనికి కారణము. ఈయాత్ర పువ్వుగమానాడే ఒకగిరితో సంభవించి శేకుండెడిది.

ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ స్థాపనమునకు పాత్రోమంత్రిగారు సన్నిహితులైన ప్రశంస నీయుము. విశ్వవిద్యాలయ చరిత్రమునందు పాత్రోమంత్రిగారి నామము సువర్ణాక్షరములతో బిఖారబ్రహ్మసమేతం కన్పించును. ఇంక విశ్వవిద్యాలయమువారవలంబించవలసిన భాష గ్రాంథికమా వ్యావహారికమా అన

మన కిందుబాటులో నేచియున్న దాని నవలంబించుచు మొన్న చన్నపురమున పాత్రోమంత్రిగారు భాషాటముగ నుడివిరి కదా? గ్రాంథికవాదులకెందుకో యింకను వితరణ వాదము!

ఆంధ్రోద్యమమునకు నీకనునదగు ఆంధ్రమునాజనసభాను ఆయభ్య కొన్ని సంవత్సరములు పూర్తిగ నమావేశముచేయుట మూసిరి. పలుకెక్కి నచ్చేసనను తన్ని వేయుట బొగులేదు. కావున ఆంధ్రవాదదరులందఱును పూర్వముకన్న ఎక్కువ ఉత్సాహముతో ఆంధ్రమునాజన సభను ప్రశంసంతస్తుము జరిపి దగుకాత. ఎవరెన్ని చెప్పినను మన కీభిష పెట్టిన దదియేకదా?

మా తృ భాషా సంచే శ ము

గిడుగు వేంకటరామమూర్తిచతుర్వేదిగారికి

ఆ. వత్స రామమూర్తి వాత్సల్యమాసం
గొన్ని

పలుకు లిపుకు చెప్పవలసె నీకు
నాదుహితముతో కు లాదగింపఁగదన్న
యెగ్గు బొలఁగి నీకు లగ్గులుగు

ఆ. గిడుగు రామమూర్తి వీడుగు గ్రాంథిక
భాష

కందుఁ జేసు వసీలి వాంఛజగతిఁ

వీడుగవైన నేమి గొడుగవైతివి గాదె

వలంబింకములు జగతిఁ బ్రబలునాకు

క. ఏడుగ వయి చెలువగలవే

గొడుగు వాడును నుమవఁగలవె యొడుగు
లలో నా

అడవోరుపెట్టి నన్ను

బడఁదిట్టుట నానుచుగనె వట్టిసేవనా

ఆ. "తెల్పులు గదిరి క్రొట్టి చివురులంగియి."

వందుఁ

బట్టియెయ్య నెమ్మఁ దిట్టి నావు

తల్లి లంజయైనఁ దానేమియగునెకో
యింత యరయ వైతి వేచుకుట్ట
౧. తిట్టితి వని కినియను జు
మ్రోట్టు లయిన నన్నుఁ గొలుచుటే య
భిమత మాఁ

బట్టి నను సేవించెను
పట్టిన నీపట్టాదలకుఁ బ్రమదముఁగంటిన్
క. నీ కార్యదీక్ష నీవగు
లోకజ్ఞు నీదునత్య లోలత నీ వి
ద్యాకాంక్ష నీదుసేవయు
నాకున్ మదికెక్కె దీవనల నీకిడుదున్

మ. కలలోనైన భవద్విపక్ష జన
తా కావ్యమృత్యులం దోచు త
పులనే చూపుటయన్ మహానభ
లలోఁ బూర్వాంధ్ర మీనాటి వా
రలకున్ రాదని చెప్పి దెప్పట
యు దుర్వారంబుగా సారె నీ
కలవాసనది మానుకోఁగలవె
వత్సా మత్సరాలాపముల్

క. పామరజనసౌభ్యము
నీమనమునఁ గోరి నన్ను నిఖిలజనసుఖో
ధామృతమునఁ దేల్చెదనని
యామితముం గొంటి నీదుహృదయ
మెఱుగుదున్

ఆ. ఏట్లుదొరమతంబు హిత మగునేనీకు
నాదికపులమితమె యహితమగునె
యొకటి సేయఁ బోయి యొకటి సేసె
దు నన్నుఁ

గోదుబాసఁ జేమకుము కుమార
క. భల్లుకవుఁబట్టు నీకే
చెల్లున్ నాసేవ నీపు చేసినటులు ని
మ్రొల్లనివారలు సేయరు
చెల్లరెయరులైన మెచ్చఁజెల్లదెనియున్

సీ. ఆంధ్రభాషాదేవి వగునాకు నద్దమై
మిందుభంగము గాలించిచూచి
నన్నయ్య గూడయినాఁటిదాకసమస్త
కపులువాడన ప్రయోగము లెఱింగి
లాక్షణికుని సెప్పులక్షణంబుకు న
త్కపులపోకడకువ్యవ్యయముఁదెలిసి
నకలభాషాతత్వశాస్త్రసంపదన్
నాపుట్టుపూర్వంపు హుపులరసి

తే. నాదుపూర్వరూపమెఱుంగ రాదటంచుఁ
జెప్పఁ బగఁ బూనియైన నీచేయుసేవ
నాదుమేల్గోరిగొల్పుచున్నామటంచు
జెప్పికొనునీవిపక్షులుం జేయలేదు

ఆ. పరమభక్తి నైనఁ బగనైన వగనైన
బ్రీతి నైనఁ బ్రాణ భీతి నైన
నాదుసేవ సేయువరుఁ బ్రోతు నీకు న
ట్లగుట నేఁబ్రసన్న నైతిఁ దనయ

సీ. ప్రతివాదఖండనప్రతిభటాగ్రహబుద్ధిఁ
గలఁగి పేరెఱుగు గద్గదికవడఁగ
గ్రామ్యంబువైమిదింగలకృపారసమునాఁ
గనుదోయి బాష్పాంబుకణములురల
వాదవంగతపారవశ్యరసావేశ
కలనమై గాయంబు కంపమొంద
నతిదీర్ఘ మగునుపవ్యాస మ్మౌవంగుళ

సుమ్ముచేమేనఁజెన్నటలుగ్రమ్మ

శే. గ్రామ్యభాషాప్రశస్తికైకాలుద్రవ్య

కలితగంధీరధోరణి గంధమెత్తి

ప్రతిమతిము డీలువడ నిపువశ్యసిందు
నందమాండలంపదుదినాకుజాలివాడము

ఆ. చెప్పువాడ వీవు చేయువాడవుగావు

చెప్పుదగిన దెల్లఁ జెప్పినావు

చాలు నింక మాను చర్చితచర్చణ

మేల నీకు వాడు మేలువుత్ర

సీ. పూర్వ సత్కవిమాగ్ధమునఁజోవు నా

కూర్చి

పుత్రులం గడుఁ దిట్టిపోసినావు

భారతానులభాషప్రజలకందనిమాని

ఫల మందు సభలలోఁ బలికినావు

దేశదేశబ్బాలు విడిగి నాపదసేవ

సేత వమ్మని చాటి చెప్పినావు

సున్దరాల్ నోనాటమాటాడి నాలోన

లోపపుంజములెత్తి మాసినావు

శే. గ్రాంథికమునొంచిగ్రామ్యమ్ము ఘనతఁ

పెంచి

పక్షికలలోన వ్యాసమాల్ వ్రాసినావు

అంబనై సట్టి నామీద నక్కటకట

యింక నీకసి దీటలేదే తనూజ

క. నీయుక్తిప్రత్యక్షులు

నాయములుగఁ దోఁచుఁ గాని నాకా

దారిన్

శ్రేయము సేకూరదు పు

త్రా యింకనురాగ్రహమ్ము దగదుడుగ

వనా

ఆ. కట్టులేనిపొలఁతికై వడిబానయుం

గట్టు దప్ప నేనిఁ బుట్టు హాని

యింతెఱింగి కాదెక్కుతులలోఁగవుననన్

నియమవతినిజేసి నిలిపినారు

క. వ్యవహారభాషలోఁ గల

నవనవసూక్తుల గ్రహించిననుఁ బెంచు

మఁ బ్రా

క్కవివధమాన వనుఁగొలిచెడు

కవులుండఁగ నెందుకింత కష్టమువత్సా

ఉ. పిల్లల కేమి చెప్ప నిది

పెద్దలకై నను గాదటంచు న

న్నొల్లవో బత్తిమైఁ గొలువ

కుండఁగ నేను బ్రసన్నునోడు నే

తల్లిని నన్నుఁ గొల్వఁదగ

దా సుత యాంగ్లమువాటిసేయ నే

పిల్లలమీద సీపిమగు

శ్రేయమువై వఁగ నీకుఁజోయినే

శే. గ్రాంథికాంధ్రమ్ము నేర్పెడుకాలనుండె

బడులపిల్లల కేఁ గోదుభావనైతి

గ్రామ్యమే నేర్ప నీవన్న కరణిసేను

క్రొవో లేకిను యాదుఁగాదే కుమార

ఆ. ఆత్మసుతుల ప్రతిభ యాంగ్ల భారతీసేవ

కప్పించి యిట్టులెత్తి నేను

గొడుగు కొలుకరాని కొయ్యనెట్లకు
హేతు

దెలుగుగోకమునకుండకుకుటద్దంబు
తులకించువాటియకలన వెలయ

పంతయెలుగవైతి పేనుచెపును

5. ఆంగ్లవాణి కొల్వవంతుడమాప్రాంత
మైననన్నుగొల్తు శేనము
నన్నయలునుదిక్కనలును శ్రీనాథులు
నెందిజో దసంపదే తినుబ

ఆ. నలుకుకైవగలిగియెడవప్రాంతలు
బాల్తమునకునాధార మైన
యాత్రయినామిదికప్పెయ్యివిరచిత
భారతము నాకుం బ్రాణకమము

6. ప్రాంతముగొంగవ్వుప్రాంతభారతభాష
నచ్చెనందుఁ గలి నలిపినాను
తనయనన్ను నిట్లు లవఁ గూడునే సికు
శాశ్వతికిని నాకుం బాపు గలదె

క. సాధన మహామహములకును
బోధనము నను న్నభిప్రాయములకునా
రాధనము పరేమనకును
సాధన మగుభారతంబునాకిరవు నుచు

7. లోకముఁ గని నిద్రవృత్తివి
లోకము దమకైతి లందు లోకప్రతిబింబ
బై కార్థనరసభిరేతుల
నాకొనుసూక్తులు మదీయ వానస్థ
లముల్

ఆ. అదియునామకల్మికాదర్శమై యున్న
నాడు నేడు నెల్లనాడు గూడ
దానితత్వమెఱుంగలేని వానికవిత్వ
విలసనమ్మా నేలవిడుచుసాము

8. పలుకుపలుకున దేనెఱుకుకు చక్కని
హేతు

ఆ. దానితెరువుబట్టితమతమనాటి క్రొం
దెలుగుం బలుకుబడుల తీరులరసి
నాకుం దెంపునూర్చినారు శ్రీనాథాది
కవివరేమ్యలాత్మకావ్యములను

కలికిమాటలనీలు చెలుపుకులుక
వలపుపూగొలలందుఁ చాలయు తాపు

నీ. భారతాచలంగల్లుభాషభాసకుభాష
యోయనితోపించుకుండు మాన్యు
వివిధమండలవాసులపునాంధ్రులకుభాష
దురవగాహముగాకవరంగు మార్పు
వరసపూర్వకవిద్రవప్రదాయమునకు
నవిరుద్ధగతి నెవ్వనట్టి మార్పు

లువోలె
దొలను భావములమై బులకలొ
లయ
మెలపు నేరుపుమించి సొలపు నింపెను
వింత
మెలకువల్ మదికిఁజేరెలమిగొలువఁ

దేశకాలమ్ముల తెలుగునుబట్టి య
త్యావశ్యకంబైనయంతమాదు

తే. లోకవిదులైన సుకవులు వాకులందు
నేనుబ్రీతివనించి చేయించు చూడు
నలవడబ్రహ్మపరశ క్తి నై నాకుం
బ్రహ్మకీరూపిణికినిమాదు ప్రకృతిగాదె

క. వ్యవహారసిద్ధికోటకై
వివిధాకారముల జగతి నెలయెట నైచు
బపు నాకుం గాని నా దగు
ప్రవిమలరూపంబు సుకవి పలుకులు
గోగుక

క. సుకవులు నా ప్రయపుశ్రులు
సుకవులు కావ్యములవాడు సూక్తులు
నాకుం
బ్రహ్మతీకలితరూపమ్ములు
వికృతమ్ములు దక్కుంగలుగు వివిధా
కృతులుక

క. వికృతము లగుగ్రామ్యపునుకు
లకలకసుకావ్యములకనర్హమ్ములునూ
మకవృద్ధి వానిచే గా
దకటా యీబుద్ధినికు నర్హమెనన్సా.

ఆ. పూర్వసంప్రదాయమునకు గ్రామ్యము
కాని
వ్యావహారికాంధ్రభాషలోన
గ్రంథరచన సేయఁగావచ్చు ననెడు తీ

ర్మాన మేల యింత మాన మేల

నీ. తీర్మానములను బుధింపఁగావచ్చునే
యతినిగంతుశవాబులైన నిన్నెల
దీర్మానములచేతఁ దీరు నేనునవార
నిఖిలనారస్వతి నిర్ణయమ్ము
తీర్మానములుపమ్మింపఁగాఁకయుకే
పకలంధ్రజనహాసనములనెల్లఁ
దీర్మానములు నిబంధించి కావించిన
ప్రతిపక్షజనపచోబంధనంబు

తే. పాటపాటకు దీర్మాన మేటికయ్య
గాంధ్రజగతిఁ దీర్మానంబు లడ్డంగలక
కొడుక నీకోర్కె- నీశిష్యకోటికతన
నాగు చుండ నీకీర్తిత్యజడ మేల

ఆ. ఎప్పులైన నావివృద్ధి కే నీవిత
పాలుపడుచు నున్నవాడ విగుట
నిన్ను మదిని మెచ్చి మన్నించితినిజాజ
యివివాద ముడుగు మిఁక గుమార

ఉ. నాకలరూపిఁబుంగఁగ న
నారతమున్ ననుఁగొల్పుచుండుటం
జేకుజిసట్టి పాండిత్య య
శేషము వ్యర్థము గాక యుండ సు
క్లోకపురాకవీంద్రకృతి సూ
. క్తులబట్టి నమగ్రనూతన
వ్యాకరణంబువ్రాసి చరి
తాఁడుడ వై యశమొందవేసుతా.
(నశేషము)

శ్రీమాన్ బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యుల వారి జీవితము

[నిడుదవోలు వేంకటరమణగారు వి. యే]

శబ్దరత్నాకరమును నాంధ్రనిఘంటువును రచించి, యాంధ్రభాషకు మఱువరాని మహాపాకారముఁ గావించి, యశఃకాయులైన శ్రీమాన్ బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులుగారి నామమును విననివారాంధ్రులలో నరుడు. ఆంధ్రవాణిని, నాఁ బరఁగిన చిన్నయసురివెనుక దాక్షిణాత్యపండితులలోఁ జిరస్మరణీయుఁడగు నీపండితుని చరిత్ర మింతదనుక నెవ్వరునుఁ దెల్పినట్లు కానరాదు. ముప్పది నలువదియేండ్లక్రిందట గతించిన మనకాలపుఁ బండితుల చరిత్రమాలే మనకు తెలియకయుండ నెన్నియోవందల యేండ్లక్రింద జీవించియున్న పండితకవుల చరిత్రములు మనకు గగనారవిందము లగుచున్నవని చెప్పుటలో నాశ్చర్య మేమిగలదు? కావున నాకుఁ దెలిసినంతవరకు సీచరిత్రమును వ్రాసి ప్రకటించుచున్నాఁడను. విజ్ఞులు తమించెదరుగావుల!

సీతారామాచార్యులుగారు నాగపట్టణమున క్రీ. శ. 1827 సంవత్సరమున జన్మించిరి. వీరు ప్రవిడదేశ వైష్ణవులు. వీరు జననమాదిగ నాగపట్టణముననే నివసించుచు బండితోర్తముఁడగు తమతండ్రి

గారికిఁ జి విద్యాభ్యాసము గావించిరి. అంతఁ గొంతకాలమునకు బాల్యావస్థ వీడి వయఃకాలము ప్రారంభ మైనతరువాత యధోచితముగఁ గవితాధార యొకింత గలుగఁ తమ స్వస్థలమున నన్వధాభిధానుడై యెసఁగుచున్న శ్రీసౌందర్యరాజస్వామిని నుతింపఁ దలంపుఁగొని యేరిన్నామాంకితంబుగ నెకి కందవద్య శతకము రచించిరి. ఈశతకము శతకకవి చరిత్రకారులకుఁ జిక్కుటచే దానియందుండి యాచార్యులవారి ప్రభుమకవనశైలినిఁ దెల్పుటకై *మూఁడు పద్యము లుదాహరించుచున్నాఁడను.

“క. హరశూల నామశరదా
శరదాసితగాత్ర భ క్తజనహితవరదా!
వరదా మరుచిర సురదా
సురదాస్య మహిత సురాజ సుందర
రాజా! 88

క. అగణితచరిత! గదాగ్రజ!
జగదీశ! జగన్నిదాన! శాంతాకారా!
ఖగరాజ ఘనస్యందన!
నగధర! హరితేజ! నాగనగరీరాజా! 80

క. మలయజ్ఞ శిశిరతమ రుచిర

జలరువాదళ సప్తశవయన జలవిధి

శయనా!

కలరవకలిత కటకయుగ

సులలిత మృదుపదపయోజ సుందర

రాజా!" 67

(క్రీ. శ. 1849)

ఈ శతకము " అంబర

లైలీఖరి ధరములు" లో రచియింపఁ

బడిన దగుటచే నప్పటి కాచార్యులవారి

వయస్సిరుపదిరెండేండ్లు. అంత తామింతకు

మున్ను సంపాదించిన జ్ఞానముతోఁ దృప్తి

సొందక వింకను విద్యావిచారణ సేయుం

దలంచి, తిమయూరి కనతిదూరముననున్న

చెన్నపురికిఁ బోయిరి. ఆకాలమునఁ జెన్న

పురిలో సేతున్నట్టి సుప్రసిద్ధ కళాశాలలు

లేవు. చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయ మప్ప

టికి స్థాపించఁబడలేదు. నేడు రాజధాని

కళాశాల (presidency College) గాఁబరఁగు

చున్న కళాశాలయందప్పుడే ప్రథమశాస్త్ర

పరీక్ష (Intermediate) పట్టపరీక్ష (బి. ఎ)

తరగతు లేర్పడిరి. తక్కిన కళాశాలలన్ని

యు నవ్వుడున్నతపాఠశాలలుగా నుండెడివి.

కాని యాచార్యులవారికిఁ గావల

సిన దాంగ్లేయవిద్య కాకుండుటచే, నా

కాలమున సుప్రసిద్ధవిద్యాంసుడై, రాజ

ధానికళాశాలయందు ప్రథమ పండితపదవి

సలంకరించియున్న పరనన్న చిన్నయసూరి

గారికడకేగి, వారిపద్ద విద్యావిచారణ సే

యుట కారంభించిరి. సూరిగారి నమాతే

శము గలిగినతోడనే, రాజధానికళాశాల

యందే ద్వితీయాంధ్రపండితులును, నాం

ధ్రమహాభాగవతిమును మొట్టమొదట మా

ద్రించినవారును నగు శ్రీపురాణము హ

యగ్రీవ శాస్త్రులవారితోడను, సూరిగారి

రాజవగోమరుని మామగారును, సూరి

గారివెనుక నేతత్పండితపదవి నలంకరించిన

శ్రీకేశము రామానుజసూరిగారితోడను

గూడ నాచార్యులవారికిఁ పరిచయము

గలిగెను.

ఇట్లు విరంతరము పండిత పరిచయ

ముచే నాచార్యులవారి నేకవిషయములు

గ్రహించుటకేగాక, నేగ్రంథముచేత నా

చార్యులవారి నామధేయము నేకుశేపు,

ముందుఁగూడ నిలువఁగలఁనో, యేగ్రం

థముచేత నాచార్యులవారేమేరు బోలుతఁ

బైకి బ్రాసనదో, యట్టి శబ్దరత్నాకర

విఘంటురచనమున కీకాలమే బీజభూత

మయ్యెనని చెప్పమెన్నిను. అప్పుడే చిన్న

యసూరిగారు తెలుఁగువిఘంటువు నుక

దానిని రచియింపఁ దలంపుగొని మొదటి

రెండువంపులములు బూర్తి గావించిరి.

కానిమూడవవంపులముప్రారంభించిన య

లఁతకాలంలోననగాక్రీ.శ.1862లోనుండభి

నంవత్సరారంభమున సూరిగారు పరమపదించి

రిరి. తాము చనిపోవునపుడా యశంపూర్ణ

విఘంటువును రామానుజసూరిగారికిఁబూర్తి

సేయుట కిచ్చిరట! కాని వారు దానిని

బూరింపలేదు. సీతారామాచార్యులవారి కాయసంపూర్ణగ్రంథముఁ బూర్తిసేయుట కంటె తిన్నమాదిపరయంతయును, ప్రయోగనహితమును, పాఠశాలోపయోగ్యమును నగు సుకవిఘంటువు రచించిన బాగుగ నుండునని యూహించి, తమకు స్థిరమగు జీవనోపాధి గలుగగనే యావిఘంటు ప్రారంభమునకుఁ గడంగినట్లు తోచుచున్నది. కావున నీకాలమే యాచార్యులవారి నిఘంటు నిర్వాహోద్యమమునకుఁ బునాది యని చెప్పవచ్చును.

రామానుజమూర్తిగారు మదరాసు నందు క్రీ. శ. 1855 లో బోధనాధ్యనన పాఠశాల (Normal School) స్థాపించినదాది గనందు నాంధ్రగీర్వాణోపాధ్యాయులుగా నుండెడివారు. వారచ్చటఁ బండితులుగనుండుకాలముననే క్రీ. శ. 1859లో వచ్చుకవీయముఁ బ్రవ్రథమమున వచ్చువేయించిరి. వారు తొమ్మిదిసంవత్సరములు పనిచేసిన వెనుక, పాఠశాలయందు విద్యార్థులసంఖ్య హెచ్చగుటండేసి మఱియుక పండితులు కావలసివచ్చెను. అంత నింతకుమున్నే చిరపరిచితులగు సీతారామాచార్యులవారినిఁ బ్రేరేపింప వారుఁ బ్రయత్నించి తమ యిరువదియేడవసంవత్సరమున (క్రీ.శ. 1864 నవంబరు తే 21 దిని) నాస్థానమున నియుక్తులైరి.

సీతారామాచార్యులుగారు ప్రవేశించిన మఱికొంతకాలముననే యనగా

1865 సంవత్సరము జనవరినెలయందు రామానుజమూర్తిగారు రాజధాని కళాశాల (Presidency College)కుఁ బ్రథమపండితులుగా మార్పబడిరి. వారు వెళ్లిన మఱి యొక నెలకునే 1866 సం॥ నవంబరు తే 16 దిని సీతారామాచార్యులవారు పాఠశాలయందుఁ బ్రథమపండితులై తమ జీవితకాలమంతయు నందే గడిపిరి. రాజధాని కళాశాలయందు రామానుజ సమాధిగారు 1878 సంవత్సరమువరకుఁ బండితులై యుండి కీర్తిశేషులైరి వారి యనంతరము, చదువ వాడ సీతారామశాస్త్రిగారు, ప్రథమ పండితులుగను, బ్రహ్మశ్రీ కొంకండ పేర కటకర్షము పంతులుగారు ద్వివీయపండితులుగను నియమింపబడిరి.

సీతారామాచార్యులుగారు నిఘంటువునం క్రీ. శ. 1862 సంవత్సరముననే ప్రారంభించి, మరి యిరువదియైదుసంవత్సరముల కాలమునకు ననగా క్రీ. శ. 1887 సంవత్సరమున ముగించిరి. నిఘంటువు రచనమునకుఁ దగిన గ్రంథసామగ్రి యెల్ల ననుకూర్చినదియు, స్లుగలిగిన గ్రంథములనెల్లవిమర్శించి పదములఁ బేర్చినదియు, నెల్లవి, పో. రామానుజులనాయకులుగాను, కొమాండూరు అసంతాచార్యులుగాను వ్రాసినదియు, గ్రంథరచనమునం దెట్టిప్రయాసమునకు లోనైనదియు శబ్దరత్నాకర పీఠికయందుఁ దత్కర్త లే స్వయముగ వ్రాసియుండుటచేఁ దర్వితచర్చన

ముగ నానిదిట వ్రాయలేదు. కాని యొక్కొక మాహాసీయుడు, దేశమునకుఁ గాన, భాషకుఁగాని, సంఘమునకుఁగాని, మఱువరాని మహోపకారము గావించినపుడు, వారుపడిన వ్యయప్రమాసములుకూడ యుచుల నుద్దేశపఁతులగు నొందించును.

ఏదియైన మహోద్యమమున దలపెట్టి దానినిర్ధేశింప బాటుపడెనప్పుడట్టి ప్రయోగములు, తిన్నిర్మాణసాధకులు, మనస్సైర్యమును, వట్టుదలయు నొందుదురైలుపఁబాలును. పైనిచెప్పినంతి నాలోచించిన నీతారామాచార్యులవారొక, మహోద్యమమును దలపెట్టి, దాని సం

పూర్ణముగ ఫలవంతముగ నొనర్చిన మహాసీయులని చెప్పవచ్చును.

నీతారామాచార్యులవారత్రివరూపమున నీనిఘంటువునుఁ బూర్తిగావించ దానిని చెన్నపురిదేశభాషాగ్రంథకరణసభ (Madras Schoolbook and Vernacular-Society) వారు క్రమముగఁ బరిక్షించి, గ్రంథకర్తలగు సాచార్యులవారి శ్రమకు మిచ్చి హక్కు కైదువేలరూపాయలు నన్నానముగా నొనంగి యేతత్కృత స్వాతంత్ర్యమును (Copyright) వారుదీసికొనిరి. తగిన వారిని తగినట్లు నత్కరించి గౌరవించుట సభాలక్షణమేకదా!

(నశేషము)

ధైర్యశాలియైన నావికుడు

[కాళిదాసు పంకజరామరావుగారు]

అన్నిదిశలను నలముకొన మ
ద్యాహ్నభానుని కీష్టతాపము
ఎన్నచున్నహమాదుఁడోచెఁ బ్ర
జోన్నతికిన్వెల్లన్

అమహానరసున జలంబుల
గోముమీరంగఁ దేలిస్తడ చెడు
శేమమున నెకనావదా భయ
మేమియును లేకన్

ఎందఱో యాత్రస్థులత్యా
నందమున గన్గొనిరి జలచర
బృందనంకులమగుచు నయనా
నందమిడు నతసిన్

అల్లనల్లన నాయకున్ గని
మెల్లగానెకఁ డొకఁచాన్యముఁ
చెల్లమొకరున నతినిముఖమును
తెల్లబడిపోయెన్

నూటనిలువక నావయంతట
నోటనోటను బ్రాకిపోయెను
మేటిభీతిని యాత్రికులయు బ
లాట మేమందున్?

“గలువనిక మాకానలేనా?
కలమెమాబంధులను జేఱగ?”
పలుభయంబున నందరెఱచుచు
నిలిచి రొక్కమొగిన్

ఘనతరాగ్ని జ్వాలలపుడే
మొనసినావను గాల్చుచుండెను
ఘనవిషాదముతోడ నాయకుఁ
డవియె నీకరణిన్

ఒక్కయూనయె ఘిగిలె వింకను
అక్కరతో మననానందూరువు
దిక్కువిన్ దీరమును జేర్చిన
చక్కనా ననియెన్

ఆతరిన్ గలయావదకు ని
స్థితుఁడై “నావికుఁడు” ధైర్యన
మెతుఁడై చుక్కానిదరి నం
ప్రీతుఁడై నిలిచెన్

“తూరువుండెన క” సుచుమంటల
హూరుపై నాయకుని గంభీ
రారవము వివచ్చుచుండెను
దారుణం బగుచున్

“తూరువునకే నావఃబట్టుము
తీరభూమి నదీపమాదెస
జేరఁగలము వరాత్పరుని దగు
భూరికృపవలనన్

తెడిదమై భయదంబులొచుచు
కడగి జ్వాలలుదరిసె; నావికు
డెడవిన్ జుక్కానిపట్టును
విడువఁడించుకయున్

“నిలుముత్యండ్రి యటులె దరియం
గలము నాలుగునిమునములలో
నిలిచిబ్రోవుము” యనెననాయకుఁ
డెలుగుకాల్పడఁగన్

మంటసంఘము మంటలన్ కన్
గంటువరచెడి ధూమమున నా
బంటుమానిసి నిలిచిపలికెను
ఘంటికాధ్వనితోన్

“దైవనాహాయ్యమున నేనెటు
బోవకిచటనెనిల్తున” నుచును
చావుదేవతతోముఖముఖ
నావికుఁడు పోరెన్

ప్రాణములపై నానవిడిచి య
మానుష ప్రజ్ఞాధురంధరుఁ
డైననానావికుఁడొప్పు నిశ్చలుఁ
డైన మునియుటులన్

ఉరవడిని శిఖనరిసియూతని
యరము, ముఖములనంటి బొగ్గుల
కరణి నొకవా న్నమునుగాల్చెను
వెరచినాడేమో?

వెరపు లేకను వెండ్లుబిగియఁగఁ
గొఱుకుచున్ దినబాధనడచుచు
మరలనావను నడిపినదె ను
స్థిరత రహియింపన్

“నిముషమోర్పుము; నిలుము నీదగు
శ్రమతుడిన్ గనుడై ర్యమూర్తి!”
నిముషముననే నావయును నీ
రమున కేతెంచెన్

మించుధైర్యస్ఫూర్తిసటుర
క్షించు నావికుఁ డిప్పుడెక్కడ?
ఎంచవచటనె కూలబడి య
బిచ్చె బ్రాణములన్

వట్టువిడువని యతనికరములు
వట్టుచున్నది, వివశుడై యా
వట్టునను బడి; నాయుపురు దన
వట్టువిడి చనియెన్

పొంగిపొరలుచు నతనిదేహము
మ్రోగిపొంగు తరంగసంఘము
భంగురంబగు నతనియశమల

రంగఁ గీ ర్తియన్

నంతసముతోఁ బ్రాణములఁగా
సంత నేయకనిచ్చెఁ బరిహిత
స్వాంతుదివ్యాత్మకునునిత్య
శ్రాంతి యొప్పురున్

శూరుఁడెన్నఁడు నట్టిప్రాజ్య
స్ఫూరయశదంబైన చిత్తివై
జేరిజేహముఁ జేర్చుగాఁ గన

నేరఁడి పరిజన్

క్రొత్త తెనుఁగు—ప్రాంత తెనుఁగు

[ఒక భాషాభిమాని]

(గతించి కావబంధము)

మఱియొకటి మ! సెట్టి లక్ష్మీనర
సంహముగారు కోరిన పదిరూపములును
గ్రంథములయందు నాచుటకు మీవంటి
భాషాభిమారులయిన పండితులందఱిగీ
నించెదరమకొందము. అంతటితో భాష
పరిపూర్ణత పొందిపోవునా? మీరి కోరిక
లన్నియు నెఱవేటిపోవునా? భాషయం
తయు నీపదిరూపములు నాచుటవలననే
సులభమయిపోయి బాలురకెల్లరకును గర
తిలానులకముగా నుండి వానినందఱను బం
డితాగ్రగణ్యులుగా నెనర్చునా? అయ్య
లార! పాఠశాలలయందు బాలురు హిష్టరి,
జాగ్రఫీ, ఇంగ్లీషు, లెక్కలు, ఆల్జిబ్రా,

జామిట్రీ మొదలయిన లెక్కలేని శాస్త్ర
ములను నేర్చుకొనుటకు సమర్థులమయిం
డి మాతృభాష విషయమయి యొక్కంత
శ్రమ దీసికొని పదిరూపములను వ్యాకరణ
యక్తముగా నేర్చుకొనలేరనియు వారి
కదియే బ్రాహ్మండముగానున్నదనియువారి
కష్టము నివారించ మనమందఱము బోడు
పడవలయు ననాటకంబు వేటొకవింతయైన
యంశమున్నదా! గొప్ప ధనవంతుఁడయి
యాలివంక వారినందఱను బోషింపుమఁ
దన్నఁగన్న తల్లికి బట్టె డన్నమిడుట కిష్ట
ములేక రునరునలాడుకొనుచు నామె నిలు
వెల్లగొట్టు పరమపుణ్యత్వవివరే మీర
లన్యభాషలయందు దర్శిం తాదరముజూపి

మాట భావము మాత్రము కడగెట్లగు
 హవతేయుట మన భాషాల్పమొక్క
 మరద్యప్తమనియే మన మెన్నకొనవలెను.
 పెట్టి లక్ష్మీనరసింహంగారిడినపదరూపము
 లును మన మంగీరించిన మఱియొకరు
 లేచి అయ్యో! వాటిచరిత్రాపములున్నవి,
 వానిని మూల్యాలలో నుత్తమువానినా రంద
 లు గృహములయందును, సభలయందును
 సంభోషణయందుఁ బ్రయోగింపుమనయు
 న్నారు. కనుక మీరు గటాక్షించి యా
 పదిరూపములనుఁ గూడ వాడుకొనుటకు
 నెలవిచ్చి మీ వ్యాకరణములయందు వా
 నిని జేర్చవలయునని ప్రార్థించుచున్నానని
 సవనయముగా సాప్తాంగదండప్రణామము
 లుచేసి నుడువును. అప్పుడాయన రూప
 ములనుగూడ మన మంగీరింపవలసియే
 యుండును. ఇటులే యొకరితరువారే మె
 కరులేచి వారి యిచ్చవచ్చిన రూపము
 లెల్లగ్రంథములయందు గ్రుచ్చి వ్యాకరణ
 శాస్త్రమును బెంచుచుందురు. ఇట్లు నా
 నాటికి భాషమాటి వ్యాకరణశాస్త్ర ము
 మితయుగాఁ బెరిగి యొకదాని కొకటి సం
 బంధింపక భారతము చదువుట కొకవ్యాక
 రణము భాగవతము చదువుట కొకవ్యాక
 రణము రామాయణము చదువుట కొక
 వ్యాకరణము నవీవభాష చదువుట కొక
 వ్యాకరణమేపుడి యింగ్లీషులో బియ్యపుల్గు
 చదువుట కొక వ్యాకరణము ఛానరు చదు
 వుట కొక వ్యాకరణము షేకుస్పియరుచదు

వుట కొక వ్యాకరణము ప్రస్తుతము చదువు
 చున్న యింగ్లీషును కొక వ్యాకరణ ము
 న్నటు వ్యాకరణశాస్త్ర మొక్కటియే ను
 వారికారావారమై మనఃకున్వనినన్వ ప్పన్న
 జనిత కాలములను వ్యాపించును. అట్లు
 న్ను తిక్కనపు స్త్రులును చదివీ మనఃబాని
 భావాభివృద్ధి చేసికొనుట యెట్లు? ఇట్టి
 దుస్థితి ప్రాప్తించుటఁజూపుమోదాయంత్రిమ
 పంతు ప్రాణముంగిలి య. మధ్యఇంగ్లీషు,
 క్రొత్తయింగ్లీషు లును మూడుభాగము
 లేగ్నడి యొకదానికొకటి సంబంధములేక
 యొకటి చదివినవారకే తిక్కన రెండును
 కేవలము గవివినయోమునని క్రొత్తరూపల
 పంటవియ్యెనునట్లును సకల భాషలు ప్పెల్లు
 నున్నవి. బుద్ధిమంతులారా! ఇది మేల
 లేక భాషకంతయు నూర్జయుగానున్న
 వ్యాకరణ మొక్కటియే యుండి యెప్పు
 పేలనంవత్సరములగునను భాషావ్యరూప
 మించుమించుగా నొక్కవిభిముననే విలిచి
 చదువుకొనునారి కొక్క వ్యాకరణము చది
 వినంతనే భాషయంతయు నా మాటలగ
 ముగా జెలియున్నచేసి వారిని పండితాగ్ర
 గణ్యులచేయుట మేలా మీరు నమ్మిడిరా
 నాలోపించిన దాని యనార్థము మీకే
 విశదపడఁగలదు.

కనుక నయ్యలారా! ఒక్కమాటగా
 భాషయందున పక్షిశ్రమలయిష్ట క్రొత్తయా
 పములు గ్రుచ్చి న భాష చేసిపోవును. గా
 ని బాగుపడనేరదు. అట్టి క్రొత్తయాపము

అతో బాటుకు ప్రాత సేపుచున్న వారి కేమియు లాభము లేకపోవుట యట్లుండ న్నప్పుమొన ప్రయోగములు గూడ వారి కి తెలియక భాషకు మిక్కిలి యపచితులుగా నుండును. అట్లు కాదు మేము ప్రాత తెనుగుతో వ్రాయువారి వల్లే వ్రాయుచున్నాము. అట్లు వ్రాయులేనివారితో యాప్రాత తెనుగు గన నది యోగవిరుద్ధముగాదా! మనుష్యుని కెవ్వనికైన మంచివని యుండు పిష్టముకాదు యుండును. చెడ్డవని యాతి సులభముగను నతి శీఘ్రముగను నలంకుచుండును. మీగు చూచిన క్రొత్త తెనుగు ప్రాత తెనుగులలో బుద్ధిపూర్వకముగా ప్రాత తెనుగు తీసికొని వ్రాయుచున్నవారి సంఖ్య యెంతయున్నదో చెప్పుడు. ఆసంఖ్య యెచ్చటనైనను బహుస్వపుముగా నుండిదా. ఏదియైన నొకచోటికిఁ జోవనిశ్చయించిన వాని కచోట్లు చేరుటకు రెండుమార్గములు చూపి యుండుకటి రాయరప్పలుగలది యనియు, రెండవది నున్నది రాజమార్గ మనియు నిందు నీయిచ్చవచ్చినదాని గుండ నేగు మన్ననాతఁడెంతవెట్టివాడయిన నుఖమైన నున్నని రాజమార్గము ననుసరించును గాని కష్టమైన ప్రాత తెనుగువంటి రాయరప్పలుగల మార్గమున నేగుట కిచ్చగించనా? ఇట్టి లోకభిరుద్ధమైన పద్ధతిని మీ రవలంబించుట మీకు న్యాయమా? వాదమునకై మీ రనుచున్న వారే గాని నిశ్చయ

ముగా మీ పాపములయందు మీరు క్రొత్త తెనుగు జరిపిన బాలుననిన నెవరైన ప్రాత తెనుగునైపుఁ గన్నెత్తి చూచెద రనియే తలచెదరా? కాన సీమాటలన్ని యుఁ గట్టిపట్టి మీకు నిశ్చయముగా దా లురను గాని, భాషను గాన, దేశమునుగా ని వృద్ధి పొందింపవలయు నని యున్న సీ క్రిందిప్రకారము చేయుడు. అట్లులేక వాదమే మాకుఁ గావలయును బాలుని చేడి నను చెడనీ, భాష తగులఁబడినను బడని దేశము నయోద్రములో మునగిన మునుఁ గనీ, దానితో మా కెంతమాత్రము సరి బంధములేదు. మావల్లేమాకుఁ జెల్లవలయు నని మీరు భీష్మీయకొనియున్న మీ కెల్లరకొక నమస్కారము. మీతో నేను మాటాడఁజాలనని పెనుకు నొత్తిగిల్లచు న్నాడను. తెనుగువిషయమయి మీగున్న యభిప్రాయములు బాగుగ నెల్లరకు లోధపడినదే, క్రొత్త తెనుగునకును ప్రాత తెనుగునకు గల వివాదము ముగియదు. క్రొత్త తెనుగునగా నేదియో దాని పరిమితి యొకటి యేర్పడనిదే మీరిట్టి నా హసము పహించి ముందు పాఠశాలలో క్రొత్త తెనుగును దూర్చివచ్చి రానిజ్ఞానముగల బాలురనెల్ల వధోగతి వాలుసేయ నెంచుట మీకెంతమాత్రము న్యాయముగాదు. తరువాతి భాష కొంతవఱకు మా జీనదక్షిణంగతి నెల్లవారు మెప్పుకొనియు తీరవలెను. కంపుశబ్దము నిప్పును నువాస

యను స్థలములో వాడు సావాసి యెవ
డుగలడు. అట్లు వాడగూడ దని వానికెవ
రు బోధించిరి. స్వాభావికముగానే భాష
లోని మార్పులు గొన్ని యెవరిప్రయత్న
మక్కరలేనిదే గ్రంథస్థము లగుచున్నవి.
అట్టి గ్రంథస్థము లయిన మార్పులను
మీరు తప్పులుగా నెన్నక యెప్పులుచేసిన
చాలును. అప్పకవి కనులు, చనులు, చె
వులు, కాళ్ళు మొదలయిన శబ్దములు త
ప్పని వానిని భాషయందువాడికుండ నిషే
ధించియున్నాడు. అయిన భాగవతములో
బమ్మెర పోతనామాత్యుడు, భూషణము
లు సెవులకు బుధతోషణము' లనియు,
“గీ. మకరితోడ బోరు మాతంగవిభుని నొ
క్కరునిడించి పోవఁ గాళ్ళు రాక”

అనియు నితరగ్రంథములయందుఁ
గనులు చనులని వేసవేలుగాను గవులు
వాడుచున్నారు. ఇంతయేల మనమందఱ
మాంధ్రభాషకుఁ బ్రమాణగ్రంథముగా
గ్రహించిన భారతమునందే యుద్ధవర్వము
అందు తిక్కనగాళ్ళని ప్రయోగించినాడు.
మఱియొకమాట దొరకకవ్రాసిరా? కా
దుకాదు వారిసట్టి ప్రయోగములు సేయు
మని యెవరైన నిర్బంధించిరా? లేకున్న
వారేల చేసిరి? భాష మాటుటవలన నా
శబ్దములు మిక్కిలి తఱుడుగా వాడుకలో
నికి వచ్చుటవలన నమ్మహాకవుల కది తప్ప
ను జ్ఞానములేక, కూడదను సంశయమును

గూడ దోషక న్యాభావికముగా తివంతట
తాను త్రోసికొనివచ్చిన పదిము గాన నా
పదము వారి వశములేక గ్రంథములోనికి
వచ్చెను. అట్లు గ్రంథస్థమైన పదము లనే
కములు మన భాషయందున్నవి. వానినే
ల్ల తప్పని వ్యాకరణనేత్రలు దూషించిన
నవి మానక కపు లకేకులు ప్రయోగించు
చునేయున్నారు. వారి నట్లు ప్రయోగింప
కుండ నెవరైనను అడ్డగిలిగిరా? మీరు
కూడ నట్టి ప్రయోగములను వాడిన నడ్డు
వారెవరు? మీరు 'తయారురోజు' మొగల
యిన ప్రయోగములు వాడలేదా? వాని
కేమేనియూడే పణవచ్చినదా? తీరికూరుమం
డి యేమియు తోచక నుబుసుపోని మం
గలి పిల్లిబుట్టగొట్టగ ననునట్లు మీరిట్టి
వితండవాదము నొకటి గూర్చుకొని నూ
తృభాషపైకి దండెత్తివచ్చుచున్నారు గాని
వేటొందుగాదు. అట్లు సేయక, మొదటి
నుండియు మన గ్రంథరాజంబులలో నుత్త
మములని యెన్నఁ బడిన గ్రంథంబులయం
దుఁ గవులచే వాడఁబడిన వ్యాకరణ వి
రుద్ధ ప్రయోగము లన్నియు నేర్చి మొక
చోట వానినిఁజేర్చి యయ్యవియెల్లనామా
కాలముల యందలి భాషారూపముల న
నువరించి వాడబడెనని నిరూపించి యిది
వఱకు నవి తప్పులుగా నెన్నఁబడుచున్నప్ప
టికి నిప్పుడు వాడుకొను రూపములుగనుక
వానినన్నింటి నొప్పులుగా బరిగఁగింపుడని
కోరిన మీవాదము నహేతుకముగానుండి

కొనివచ్చెను. మీరు రూపన మామము
లన్నియు నుత్తరాగ్రంథములనుండియే యె
త్తి తీయవలెను. బజారులలో దొరకు
బొబ్బిలివాట, లంకాయాగము, ఉచ్చెల
సిద్ధి మొదలయిన గ్రంథములనుండి తీసిన
వి యంగీకరింపబడవు. ఆపుస్తకములు
ప్రాము చదవేమునేను. అవి చదువలేగిన
జనులు నేను. లంకాయాగమును గుచ్చెల
సిద్ధియు మీపురుషులలో నెంతమంది జను
పురుషులలో చెల్లుదు. అపి మీకొకరు
గాని గానవానితోబా కుంబసిలేదు. మఱి
కముకటి గోష్ఠికపులలి చేకొండపవాడుగూ
డి నెంకామో యుద్దేశముతో గోష్ఠి స్వ
స్థగ్రంథములను కదిలించి యందు వా రతి
స్వేచ్ఛతో గొన్ని ప్రయోగములు చేసి
వారు. ఆన్యట్టగ్రంథముల నెన్నక వారు
చేసిన యుద్దేశముల యందట్టి ప్రయోగ
ము లున్న వానినుండి ప్రయోగము తీయు
డు. శ్రీనాథుని వీధినాటకమును, మూర్తటి
కాలహస్తీశ్వరశతకమును మనముగఁగింప
వలెననికావు వారు కలిపించిన శ్లోకాదై
వ్యమును గాళహస్తీశ్వరశతకమును గ

ణింపవలయును. అందులోనున్న వ్యాకర
ణవిరుద్ధప్రయోగములే తీయవలెను. ఇట్లు
మీరు సరియైన మార్గమునకు వచ్చిన మీ
మ్మ నాడేపించువాట లేదు. ఇప్పటికాల
పుభావ నమనఁగించి గ్రంథములలో వాడక
విధిలేని ప్రయోగములు వాడి మీరు గ్రం
థములు వ్రాయుదు. మీ ప్రయోగము
లోకవేళ నివృత్తి మన్నింపబడకున్న నా
నాటి కవి ప్రబలి గ్రంథములలోని కెక్కి
మఱికొన్ని చాళ్ల కెన భావంగీకరించువు.
కానిండు. ఎప్పుటికైననట్టివి చావలెననియే
మీకోరిక గదా! మీరునాటిని నవీనాని
ద్రవ్యముయొక్క ఫలము మీరు గారు
న్న మీమనుషు లనుభవించిన మీరు
చాలదా! అంతతోనే తృప్తిపొందుదు.
మీరు కొంతవఱకుకాని వానియంతటనని
యే గ్రంథస్థము లగును. మీకాటితోనెదర
యేల? అందరవడిన కాశ్యము లగునా?
చెడిపోవును గాని! బాపాభిమానులారీ!
అంగరకడకుమ బొలురకు చెఱువుడు.
భావ కన్యకము దేకుడు. మీరు కైవ
ము శ్రేయస్సు విచ్చుగాక!

కలకత్రాయం దొకనాటి పెన్నెలరాత్రి

[పెమ్మరాజు రాజగోపాలముగాడు]

మ. అదిగో చారువసంతకాల శశి నీ • లూకాశమగుముడి, శ
గ్గురమై, చల్లనిదై, సుధాశవళమై • రాజిల్లు చంద్రుడా తపం
బెర కాళ్లదముగాగ నిచ్చుచును దా • నీనాడు, రేరాజ స
త్పదసన్మానము గన్న సార్థకము యీ • వచ్చుక్తి జూపించెడిన్

ఉ. నందడిలేదు వీధులకు • సౌమ్యసుధాకరసాగడ చంద్రికా
బిందువులై గ్రోలుకొని • పెల్లగు మైకముచేత సౌధముల్
క్రందుగ నిల్చియున్నయవి • కన్నకు చల్లవె బారుబారు
మందిరదీపిక ల్వలుగు • మ్లాసముగా నవి నృప్తిగెల్పునె?

ఉ. చల్లనిమంచులోన, విర • జాజ బబారులలోన, వేలుపు
వెల్లువలోన, క్రొమ్మెటుగు • నిగు పరంపర సోనలోన, పై
జల్లెడు వెండినేతపని • చాపులలోనను నిల్చినట్టు లీ
తెల్లని పండు వెన్నెలల • తెప్పలపై నిట తేల, నుండెడిన్

చ. ధనిక గవాక్షమార్గముల • దట్టుచు దొంగవిధంబ నిద్రలో
మునిగి నాయకీజనము • ముంగురులం గదలించి, కామియై
చనుచను మెల్లమెల్లగను • జారునిపోలిక నర్థరాత్రి నే
రును గనకుండ వీధులను • లోలతపీచెడి మారుతుండిదే

ఉ. బారుమటన్న దీపగరి • భాసెలుచున్న శశంకుకాంతి, న
వ్వారు జరింపమిచ్చిక్కల • భావమునుండిన మానముద్ర చే
కూగుకు చెందె నావయివ • గొబ్బున విహ్వలదీప దయ్యముల్
గేరెడదే వికారముగు • కృత్రిమమానవు కాంతి లీనుచున్

డి. ఎక్కడనుండియో చెవుల • కింపుఘటించెడి రాగ మెవ్వరో
చక్కగ పాడుచుండిరది • స్వారమునెల్ల గఱచుచుండెనే
చక్కని నేవలినవతి • చల్లగ నుల్లము పల్లవించగా
ప్రక్కననుండి నాకురికి • పాడెడినో? అతడెంత ధన్యుడో?

డి. ఆరయ భాగ్యవంతులును • నంచిత సౌఖ్యవితానవంతులూ
పారును, సౌధరాజముల • భద్రముగా శయనించియుండు శ్రీ
చారువనంతకాలమున • చక్కని వెన్నెలరాత్రివేళ, న
వ్వారును లో, విచారముల • పాల్పడినందనమెంతో సాయమా

చ. కటకట, వారికేమి యుదె • కన్గొన నావలచాట ప్రక్క దా
మటమటమైన కాయముల • నాకలిమంట దహించుచుండగా
బొటబొటరాలు నశ్రువుల • బొక్కుచు స్రుక్కెడు బీడవారలే
యిటునలు దొర్లుచుండి, రిల • యెల్లనుదమ్ముబహిష్కరించెనా

డి. వెన్నెల చీకగట్టి, కడు • వింతగ చందురు చందనంబు దా
నెన్నెన టింత బొట్టునిడి • నీలగళంబున తార హరముల్
జెన్నలరన్వయి త్రరుణి • చిత్రితమై కడు జాలిమెందు, ని
ల్చున్నవి రాతిమేడలిట • లూరక దాము ద్రవించుచొప్పున

మ. అకటా యెందు మనుష్యజాతువు స్వసం • ఘానంద సంధాన, మి
చుక నాలోచనజేయ జెవ్వరయిన • జొప్పింపగానున్న వా
రికి కష్టపథులెన్నె చేకురును, కా • తే బీదవారెల్ల వి
శ్వకుటుంబంబున భాతృసంతతి ధన • సర్వంబు గొంపోయెడే?

చ. అగునిపుడర్థరాత్రి జగ • మందు సుషుప్తియహానిరంకుశం
బగుడధికారమూని జన • వశ్యముజేసికొనంగ జాలి; నే
ర్చుగ తన మంత్రశక్తిని న • పూర్వపువిస్మృతి గొల్పి, మన్యుమం
దొగినిడి, స్వప్నలోకమున • కొక్కటనీడును సౌఖ్యవంతులన్

ఉ. కానివియోగి దుఃఖమున + కన్నులమూయుదు చెరజేసుమా
హానియొనర్ప హంతకుడు + హస్తమునెత్తెను వాని గ్రమ్ముమా?
స్థేనుడు చౌర్యముంబలుపు + తెంపువహించెను బ్రాలజేయుమా?
పూసెడునాశ్శృహత్యకటు + బామ్మువడిన్ హతభాగినిద్రో

ఉ. ఎంచినకొల్లిబుద్ధి జలి + యించెడు విశ్రమమందగోరి వీ
ఁగించిన కొల్లికండ్లు ముకు + లించెడు నించుకళాంతిబాంద, నా
గించిన కొల్లిపద్యము ము + గింపు తలంపు కలంపు హా? ప్రవే
శించెను నిద్రవేవత వి + చిత్రముగా బహుమేరు పాన్పుపై

ఆంధ్ర సారస్వతము

[అయ్యలుసోమయాజులు వేంకటసుబ్బాగావుగారు ఎం. ఏ. ఎల్. టి]

(గత సంచిక ను బంధము)

పావులూరి మల్లవ గణితశాస్త్రమును రచించెను. నేటికిని దీనిని పావులూరిగణిత మని పెద్దలు చెప్పుదురు.

రంగనాథరామాయణము ద్విపద కావ్యము. తోలుబొమ్మలాడువారు దీనిని శ్రావ్యముగా పాడుదురు.

భాస్కరరామాయణము సంస్కృతమునకు నరియగు నకలుకాదు. భాగవతమునకు వచ్చినగతియే దీనికిని తలస్థించినది. భాస్కరకృత భాగమంతగా లేదు. భాస్కరుని కవిత్వము రసవంతముగా నుండును.

కేతన తిక్కన సోమయాజితో నమానుడనవచ్చును. అభినవదండి యను చిరు

దసు గల మహాకవి. ఆంధ్రభాషాభాషణ కర్త. కవితచెప్పి ఉభయకవిమిత్రుని మెప్పించినమేటి. దశకుమార చరితము కాదంబరి ఆంధ్రమున పద్యకావ్యముగా రచించిన కవిశ్రేష్ఠుడు. కేతన కవిత్వము తిక్కనాదుని కవిత్వముతో సరిరాకపోయినను సలక్షణమై మధురముగా నున్నది. అని కవులచరిత్రలలో నున్నది.

కేతన వివిధకళానిపుణుడు. కేతన దశకుమార చరిత్రము ఉత్తమకావ్యము మూడవతీర్థానములో అవంతినుందరికథ అంతయు మనోహరముగ నున్నది.

దశమశ్వాసమున గృహపత్ని యగు రత్నావతిని త్యజించి నేత్యాటంకటుడై

బలభద్రుండు స్వభావము వెడలగొట్టెను.
మాతృగృహము చేరి ఆనాధి

గిల్లియునెల్లు పాపమునుగీచము

నీపతి కేను జెప్పెదన్

చేర్కొనుతల్లివండులకుఁ బంపుగఁ

బుట్టితిఁ బుట్టియెంతయుం

గర్భశుండైన కాంతునకుఁగర్భవశం

బున నాలనైతినా

కోహ్యలమీదఁ దీర్తుచని భూరిని

కారము లోర్పుచున్నచో

మార్కొని మాలదైనము క్రమంబున

నన్నెడఁజేసె వానికిన్

తల్లి ప్రాణముతోడి చావుచుగడుం

దివ్వైన నిల్వఁజేసెన్

దల్లిందండ్రుని జేసియున్ని దలఁచం

దైవ్యంబు నాభర్త ని

న్నెల్లంబాన్మునితోచెఁబ్రాణవిరహో

ద్యోగక్షయం బందెనా

యుల్లంబింతులు వొందరేవరుల దై

వోసేతుఁ జింతిల్లరే

వై పద్యములో రత్నావతి మాట

లు చుఁగిమను పుట్టించును.

దుష్టురాలగు భూమని గూర్చి

మొండిచాని పలుకులు

"తల్లివినివు ధన్యకుండు తండ్రీయనం

శయమింతవట్టు నీ

యుల్లమునం దెఱింగియును నుప్పని

పల్కులు పల్కెదంక నీ

తల్లికనంబుచాలు నుచితంబని

పల్కిననెల్లు తల్లియం

కేసవిభావేశ్వరమును గూడ వ్రా
సెను. ఇక్కడ కేతన కవనము మిక్కిలి
కఠినముగా వ్రాచును. ధర్మశాస్త్రవిషయా
ములను చిన్న పద్యములలో వ్రాసెను. బా
పచాలవఱకు అచ్చుతెనుగు. దేశీయపద
ములుక్రొత్తగాకావించుచు. వ్యవహారకాం
డయందు అవ్యయకావ్యమును భావగాం
భీర్యము కన్పట్టెడివి తీక్షణముగా నాలోచిం
చిన గాని భావము బోధపడదు. ధర్మము
లను అంతసూక్ష్మముగా నిముడ్చుట ఆభా
షావ్రయోగమునకు కేతన నేర్పరితనము.
నకు తప్ప తదితరులకు సులభసాధ్యము
కాదు.

మారన మార్కండేయపురాణము
నా వ్రాసెను. తిక్కనసోమయాజి శిష్యుడు.
సోమనాథుడు బసవపురాణము వ్రాసెను.
మంచనకేయూర బాహుపతిత కృత్తికర్త.
విన్నకోట పెద్దన కావ్యాలంకారచూడామ
ణిని వ్రాసెను. పెద్దన పెద్దవిద్వాంసుడై
నను కవనము మధురముగా నుండదు.
మడికి సింగన్న తిక్కనవంశమలోనివాడు
పద్మపురాణమును వ్రాసెను. వేములవాడ
భీమకవి చాటుధారలే కాని ప్రసిద్ధితిక్కన
కావ్యము లేవియు కానరావు.

(నకేపము)

శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపదీమాసరక్షకుడు కాడా?

[శిష్టా వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు]

ప్రబుద్ధాంధ్ర రవ సంపుటము ౭వ సందికలో బ్రహ్మశ్రీ పెద్దాచల వేంకట సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు వ్రాసిన “మహా భారతగాథా విశేషములు” అను వ్యాస ముగా “శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపదీమాసరక్ష కుడా?” అను సంగతిని జూచుచు, ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణమే జరుగ లేదనియు, శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపదీమాసరక్షకుడు కా దనియు వ్రాసిరి.

అందుకుఁ గారణముఁ ద్రౌపదీపరా భవము భారతమునందు ౧౩ సాకులు ప్ర శంసకు రాగా నందు మూడుచోట్ల మా త్రమే వస్త్రాపహరణముమాట వచ్చి మిగి లినస్థలముల నామాటయే రాక పరాభవ ము మాత్రమే వచ్చినందున వస్త్రాపహర ణముకల్గియున్నవాయుచు, ప్రాచీనమహాకవు లగు భానుడు భారవి మొదలగువారు తమ గ్రంథములలో ద్రౌపదీకచక్రహణము మాత్రమే చెప్పి, వస్త్రాపహరణము సూ చింపకుండుట గూడ ద్రౌపదీవస్త్రాపహర ణ మబద్ధమనుటకఁ గారణమనియు, ఆకా రణముచేతనే శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపదీమాస రక్షకుడు కాఁడనియు వ్రాసిరి.

భారతకథ జరిగిన కాలములో ఉండి యానంగకు లనేకములను స్వయముగాఁ జూచియు, గొన్నిటిని వినియు నున్న వేద వ్యాసమహర్షి, ఆకథ జరిగిన కొంతకాల మునకు భారతమును రచియించియుండెను.

అటుపిమ్మట ననేక సంవత్సరములకుఁ బుట్టి గ్రంథములను రచియించిన భాసప్రముఖ కవీంద్రులు వస్త్రాపహరణము మాట దమ గ్రంథములందు సూచింపనే లేదనుటఁజూడ. ఆకాలములో నున్న వ్యాసమహర్షివ్రాసినది యబద్ధమనియు నీకవులు వ్రాసినది నిజ మనియుఁ దలఁచుట సమంజసమని యోచింతు. భానుడు మొదలగు కవులరచి యిచ్చినదే నిజమనకపోతే యిటీవలి యాంధ్రకవులు తాము రచియించిన నాట కాదులలో ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణమును వ్రాసిరిగదా. దానినే నిజమని నన్ను రాదు? ఈశాస్త్రిగారు గ్రంథముల సము తము జూచియుండకపోరు. చూచినను వీరు కవులుకారనుత్తలపుచేతగాఁగలు వాని నంత పాటించియుండరు. వీరుమాత్రము కవులేకాదు? వారు ఆకాలమున వ్యవ హరింపఁబడుచున్న సంస్కృతకవులయితే వీరకాలమున వ్యవహరింపఁబడుచున్న యాంధ్రకవులు, ఆకవులకుఁ దెలిసింతమాత్ర మికవులకుమాత్రము తెలియదా? కా బట్టి భారతమునందు లక్కడక్కడఁ గల దానినిబట్టి యీ యాంధ్రగ్రంథములలో నానాగ్రంథకర్తలు వ్రాసినదానినిమాత్ర మేలెఱుఁగరాదు? ఇదియు నమ్మవలసినకే.

మూలగ్రంథముననుసరించి భాషాంత రీకరణము జేయునప్పుడా మాకవికృతులొ కొక్కస్థలమునఁ గథలఁ గల్గునచేరి మె

చిరి. ఒక్కొక్కచోటగల కథలను దీసి వేసిరి. ఇట్టి స్వాతంత్ర్యము గ్రంథకర్తలుచూచుచుండుట యీశాస్త్రముగారికి మాత్రము తెలియదా? అట్లే భానుడు మొదలగువారును సంస్కృత మూలగ్రంథములనేదేని నొకసంగతి నొకగ్రంథముగా వ్రాసినప్పుడు కొంతసంగతి విడిచి, అంతకంటె రమ్యమును దేదలపుడో మఱి మొకటి గల్పించియుండినప్పుడు. అంత మాత్రముచేత ద్రౌపది వస్త్రములను దుశ్శాసనుఁ డొలువలేదనియు, గృష్ణుఁ డామె మానసంగతమును జేయ నవకాశమే లేదనియు దలంచుట యక్తమనిశోచదు.

మఱియు వ్యాసమహర్షి భారతకథ జరిగిన కాలములొనన్న మహానుభావుఁడు. అంతేగాక విష్ణుమూర్తిమొక్క యేకవింశ్య ద్వవతారములలో నమహానీయురది నయి మొక యవతారము. అట్టి మహానీయుఁ డొకవేళ గొన్నిసంగతులఁ జూడకున్నను దెలియకవ్రాసె నని తలంపఁదగునా? విశేషించి యింకొక్క సంగతి:—వ్యాసుఁడు సామాన్యమానవుఁ డని తలఁచినను భారతవంశోద్ధారకుఁడు. ఎవరయిన నేసంగతి నయినఁ బ్రసంగించునప్పుడు తనకు గాని, తన వంశజులకు గాని, యవకీర్తికరమగు దానిని దాచియుండుట లోకసహజమయి యుండగా తన సంతతి కత్యంతాపకీర్తికరమగు ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణమును వాగ్రూపముగా నయిన గాక గ్రంథస్థముఁ జేసి

యట్టి యవకీర్తిని శాశ్వతముగా నిలుచునట్లు చేయువా?

ద్రౌపదీవరాభవ ప్రసంగమున నన్నిస్థలముల యందును వస్త్రాపహరణము మాట రాలే దనుట కీక్రిందిసహధానము వ్రాయుచున్నాను.

ఎవరయిన నెచ్చటనయిన బరుగు వినాహమహాత్మ్యసందర్భమున కా హ్వనింపఁబడి యచ్చటికిఁ బోయి, వచ్చిన పిమ్మట నచ్చట జరిగిన వెనుకలనెల్ల నెవరితో నయినఁ జెప్పుదు, అచ్చటఁ దాఁగన్న వినోదములను అవసరమును బట్టి పలుమాట చెప్పవలసివచ్చునే గాని, యన్నిటికంటె బ్రధానమయినదే యయినను “నాకుపెండ్లి వారు అన్నము పెట్టినారు. నేను కడుపు నిండా తిన్నాను” అని పలుమారులు చెప్పవలసివచ్చునా? పెండ్లి కాహ్వనింపఁబడి, పోయియుండగా వారన్నము పెట్టరా? ఈమహానీయుఁడు తినఁడా? ఈసంగతి ప్రతి ప్రసంగమునందును జెప్పునంతమాత్రముచేత సతఁ డక్కడ నన్నముఁ దినలేదని మన మొచవలసివదేనా? అట్లే భారతమునందనేక స్థలముల ద్రౌపదీవరాభవ ప్రసంగము జరిగినను “దగమఱిగిన బ్రాహ్మణు నకుజందెంబేల” అనునట్లు అందఱు నెఱిగిన వస్త్రాపహరణ ప్రశంస ప్రతిచోటను రావలసివంత యగత్య మేమిటము? అంత మాత్రముచేతనే ద్రౌపదీవస్త్రములను దుశ్శాసనుఁ డొలువలేదనవచ్చునా? శ్రీకృ

ష్ట్రుడామే మానవంరక్షణః జేమలేదనః
జెల్లునా?

శ్రీ చెంద్యాల పోతులబ్రహ్మ
గృహస్థులు ద్రౌపదిపరాధవ ప్రసంగ
ము భారతమున గతి స్థలములలో వచ్చి
యుండగా నన్నిస్థలములయందును వస్త్రాప
హరణప్రసంగము రానందున నది యబద్ధ
మనివ్రాసిరిగదా. అందుఁ గొన్నిటికినమా
ధాన బూదిగవ వ్రాయుచున్నాఁడను.

మహాభారతము సభాపర్వములో
దుశ్శాసనుడు ద్రౌపదికిట్టిసబ్బటల నెలుచు
నపుడు శ్రీకృష్ణుని యనుగ్రహముచే నా
పరమపతివ్రతకు వస్త్రము లక్షయములయి
వలించినబట్టలు కుప్పులుగా బడినవని యన్న
సంగతిని శ్రీ శాస్త్రిగారు కూడ చదివిన
ట్లే వ్రాసిరి. నాగాయణాంశ సంభూతుఁ
డని యంగీకరించకపోయినను పరమవ్రత
ధను డయిన నగు వ్యాసమహర్షి రచియిం
చినదియు, పంచమవేదమని ప్రసిద్ధి కెక్కి
నదియునగు భారతమూలగ్రంథమున నీసం
గతి మొక్కచోట వివరించినఁ జాలదా? ప్ర
తిచోటను వ్రాయినంతమాత్రమున మొ
దటవ్రాసినది యబద్ధమనఁ జెల్లునా? దీని
కుదాహరణము పైన వివరించిన వివాహ
భోజన మని చదువరులకు విన్నవించు
చున్నాను.

క్రథకుర్యురాసంతరము ధృతరా
ష్ట్రుడు ద్రౌపదికి వరములిచ్చు నప్పుడు

వస్త్రము లొలిచినట్లులగ్రంథము లో లేకుం
డుట యొక కారణమట, అంతకు ముందు
కొంతసేవఁజేసెదట నెల్లను జూచుచుండ
నభలో వస్త్రాపహరణము జరిగియుండగా
“కొడలా! నిబట్టలను నాకొడుకు విప్పినా
వా?” అని ధృతరాష్ట్రుఁ డడుగవలెనా?
“మామగారూ! మీ కొడుకు నాబట్టలను
విప్పినాడు” అని ద్రౌపది చెప్పవలెనా?
అప్పు డీమాట యేలరావలెను? ధృతరా
ష్ట్రుఁడు ద్రౌపది నూరార్చి వరములిచ్చు
నప్పుడు, ఆమె యోగ్యత నంతగా గొని
యాడెనో శాస్త్రిగారు రెఱుంగరా? ఎఱుం
గుదురు. ఎఱిగియు దుశ్శాసనుడు కొచ్చి
బట్టి సభ కీర్పుకొని వచ్చినంతమాత్రమున
కేద్రౌపది నంత కొనియాడె నని తలఁ
చిరి కాబోలు? ఈ పరాధవ మొక్కటి
వహించినందులకే యింత కొనియాడవలె
నా? నీమూలమున నావంశ మంతయుఁ
బావనమయ్యె ననుట మొదలగు వాక్యము
లచే నామె చారిత్రము నుగ్గడించుచుఁ
బలికెనే, అంతపోగడుట కీసభ కీర్పుకొని
వచ్చిన నామె వచ్చిన కారణమొక్కటియే
చాలునా? చాలదు. విశేషమేమో యుం
డవలెను. అదియే వస్త్రము లక్షయముల
యియుండుట. అట్టి యక్షయవస్త్రము
లేలకావలసినచ్చెను? వినుచుటచేతి. ఎవ
రు విడిచిరి? దుశ్శాసనుడు. ఈసాధ్య పా
తివత్సమహించేత నా కృష్ణుడయినను
వస్త్రము లక్షయము లగునట్లుఁ జేసెను

గాని, యేమర్హుఁడయిన నేస్త్రీయొక్క వస్త్రము నయి బలవంతముగా మాడదీయవచ్చుదా శ్రీ యాకృష్ణ మొకసారి కాదు. వేయినాళ్లు తలచినను వస్త్రము లక్ష మునులగు విడిచినవికుప్పలుగాఁబడివి దునుచాని నేనునున్నట్టిదేహము చెమటలు కారునా? ఇందు కుదాహరణముగా, కొన్ని యేండ్లక్రిందట, పంజాబులో జరిగిన ఘోరకృత్యములలో నొందఱుశ్రీమ వస్త్రము లొలువబడి? వాటిలో గొందఱు న చివర కొక్కరయినను భగవన్నామము న్గ్రహించలేదా? వారందఱు కులటలుగాకున్నను ద్రావణిని బోలిన పత్రివలెలు కా నందుననే వారి వస్త్రము లక్షయములు కాలేదు. దుశ్శాసనుఁడు బట్ట నొలుచుట దుర్మార్గమయినను సహజ మయినను ఆ నాశీర్వాదము వస్త్రము లెన్ని యొలిచినను దేహము వస్త్రవిహీనము గాకుండుటయే మిగులఁ గొనిమాడదగిన విషయము. ఇది యీమె పాత్రివశ్య మాహాత్మ్యమువలన జరిగినను కృష్ణుని యనుగ్రహమువలన గలిగినను ఆచుహాసీయరాలు స్త్రోతముగకుఁ దగియున్నది. ఇట్టి మహామహిమ మా సతీత్వి ముపం దగవడుటచేతనే "నా కోడండండటిగో నీవే యనికురాల" వని ధృతరాష్ట్రుఁడు ద్రావణిని కారపించి వరములిచ్చి యూరార్చి పంపెను.

దుశ్శాసనుఁడు ద్రావణికిట్టివ లట్టలను విప్పినమాట చుద్ధార్థమే యయ్యెనేని

యానమయమున నభిలోనున్న మహాబలవంతులను పెరమధార్మికులు నగు భీష్మ ద్రోణ వినురాను లట్టి ఘోరకృత్యము జరుగుచుండగా విడిమార్గమున నలవిగాకున్న బలము నుపయోగించి మయిన దాని నుడుగి తేయరా? అట్టివారలఁ గని దుశ్శాసనుఁడు భయపడఁడా? కావున నా పరిజనుగ నే లేదని గొందఱువచ్చును. రాజభాగ్యయు, అంతఃపురములో నుండఁదగినదియు, పత్రివలెయు నగు ద్రావణిని, కొప్పలట్టి దుశ్శాసనుఁ డీచ్చుకొని సభలోనికి వచ్చునప్పుడు మాత్రము వీరులేరా? అప్పుడు వీరి బాహుబలధర్మములేమయినవి? ఇది యంతయునామె కర్మానుభవమని యొక్క మాటవ్రాసి గ్రంథవిస్తరభీతిచే నీ ప్రశ్నకు సమాధాన మింతటితో ముగించుచున్నాను.

మఱియు సమానుపబలుండగు భీమసేనుఁడు తన యెదుట తన భార్యవస్త్రములను విప్పుచుండగా వీరల తలఁ బగులఁ గొట్టక యుండునా? యిదియు సనవచ్చును. దీనికిని పైన వ్రాసినదియే సమాధానము. ఇంతేకాక యీమహాబలనందనుఁడు "యమ పాశ జన్మఁడయిన జీవుని చాదమున"ధర్మరాజును పాశముచే బంధింపఁబడి యుండుటయు నొక ముఖ్యకారణము.

శ్రీకృష్ణ ధృష్టద్యుమ్నాదు లశవిలో నున్న పాండవుల నోదార్చునప్పుడు వస్త్రావహరణముమాట రా లేదనుటకు.

[illegible]

ఇంతలో, కీచకుని మానం గలిగిన
ఇంగపాలును భీమునితో కమాన్యముగా
జెప్పునప్పుడు, ద్రావడి “ ఇర్రగారూ!
మీరు చూచుచుండగా దుశ్శాసనుడు నా
బట్టలను విప్పినాడు ” అని చెప్పలేడట.
ఇదియు నొక గొప్ప కారణ ముట. కా
ద్రము మూలీకాభివించిన చందమున నున్న
భీముడు ధర్మరాజును పాశముచే బంధించి
బడి పరాక్రమ హీనుని చందమున నున్న
యాలని యెరుట జరిగిన పనిని ద్రావడి
భీమునితో మరిలఁ జెప్పవలెనా? “నీబట్టల
నానాడు దుశ్శాసనుడు విడువలేదా? అ
ట్లే కీచకుడయినను నిన్ను బట్టవచ్చినాడే
గాని బట్టలను విప్పలేడు గదా. ఇందున
నీకు గలిగిన సప్తమేమి?” అని భీము డో
దార్పణలెనా? బట్టల నెరుచుట యను
పది ముఖల సవమాన మగు అనిగదా. అ
పంగలి, నెఱిగియున్న ఇర్రతో మరిలఁజె

హైదరాబాద్ లోని ముస్లిం యూనివర్సిటీలోని
వేద్యము. ద్రాక్షి యామాశ్రమ పాఠశాల
నెటుగని మూఢురాలా

ప్రపద పురోహితుని రాయబాగ
మూర్తాని ప్రశంస: —

గ్రంథ పథ భూపతి యుపేన పునోగ
 శుభం దృశ్యమాప్నోతి నభతో మాట్లాడు
 నవ్వును నవ్వానవారిగావునూట సంవత్స
 భాంతిమూల తేనున్నను అంద్ర భాంతిమ
 లోకలకు. దీనికి జనాలు (అనగా నాండ్ర
 గ్రంథములను గుఱించి) పైన వివరించిన
 యువ్యాను.

మొత్తముమీద వింకోశ్కనంగళి:—

శ్రీశాస్త్రిగారు వ్రాసిన ప్రకారము భారతములో ౧౩ వర్ణాయములు వచ్చిన ద్రావిడిపరిభవ ప్రశంసలో కవర్ణాయములు విస్త్రావహరణ ప్రసంగము వచ్చినది గదా. టుగిలిన వానిలో గొన్ని స్థలములలో ద్రావిడి తన నోటిమీదుగా దన వస్త్రము లాటువఁ బడినవని చెప్పవలసి వచ్చినది. స్త్రీజనహాజ మయిన సిగ్గుమ విడిచి యీవిషయమును బలుమాటలు గాని, ఒక్క మాట గాని చెప్పుట యెంత కష్టమో చదువరు లూహించు కొనియె దమగాక.

ఇది యిట్లుండగాఁ బరమమహిమ
తన భార్యవస్త్రము లవహరించినవనితి
తెల్లట భర్తయివ వాని కెంతయు
మోచింపును. అంతయుచేరనే నని

యమవచ్చి పాండవులు బ్రాహ్మీసాధవ మును ముచ్చటించినను వస్త్రావహారమును కప్పలేదని మనము తలచవలసిన సంగతి యిది యున్నది. కనుకనే శ్యామమర్ది యీనంగస్త్రిచాయ నాదేశించలేదు.

దుశ్శాపముని విధ సమయములో భీమునికు వస్త్రావహారము నిశ్చయమయ్యి టచేతనే తన ప్రకటనయు జ్ఞప్తికివచ్చి, అ క్షమ మోచుచు, యిచ్చమ చమవరులు, భయపడునట్టి భూరసురగము దుశ్శాపము నకు గలిగించెను. లేదేని, అట్టి బీభత్స మగు విధ సాధవించదు.

దుర్బోధనుని జంపునప్పు డాదు ర్భాద్రుడుచేసిన వివేకమగు క్రూరకృత్య ముగచుకను, వాడు చచ్చునట్టి సమయ ముగచుకను, అర్హద్రముమీద భీముడు వస్త్రావహారమునంగతి జెప్పియుండును గాని, యిదివఱకేమాట చెప్పుటలోగల కష్టమిప్పుడు లేనికారణముచేతగాదు.

మిగిలినవలయులో బరథవప్ర శంస నానుమాత్రము వచ్చినను వస్త్రావ హారమును జెప్పవలసినంత యవసరము కలుగలేదు.

శ్రీ కాశ్మీరీగారు చేసిన వేటొక యాతేవిని:—

వస్త్రావహారసమయములో (శీకృష్ణుడు సామ్యునితో) బోరుడు దూరమున నుండెను. ద్వారకలో దేశు అకారణము చేత బ్రాహ్మీమానవశతకుడు వేయి వీర

లేదనునలంపుతో గానోలు అది జరుగలే దనినాసిరి. ఈ రూక్షేపణ విధిగా ము న్నది. శ్రీకృష్ణుడు మానవమూత్రుడే యిది యెంతిగొప్పవాడయినను ద్వారక యందేకాను, కనిగరమున కొక ఘర్లాగు దూరములోనున్న యూరిలోగాని, లేదా, అట్టగానానందే వేటొకవీధియందు గాని కాపురమున్నను సాధ్యపడదు. కారణము: అనగరమందే వేటొకవీధిలో నున్న యిది, యిచ్చట నాపడలోనున్న బ్రాహ్మీ, ఒక్కసారి కాదు, లక్షసారులు “కృష్ణ” యని పిలిచినను, అతనికి వినింబడదు. ఎవ రయిన నెంతవరుగునబోయి యెఱిగించి నను వస్త్రము లొలుచు సమయమున కా తడు రాజాలడు. అభవా పిలుపు విని గానే యొక లక్షబట్టలను మూటగట్టు కొని చొంగినిగొని బరుగుచుగనున వచ్చి నను అప్పటికే పుణ్యకాల ముఖ్యమగు. పోనిండు, వస్త్రములొలుచు తఱికే వచ్చి నను బ్రాహ్మీకట్టినపుట్టమును దుశ్శాపముడు పూర్ణముగా విప్పివలెర్పాతగాని, కొంత విప్పివలెర్పాతగాని, యీమానవశతృష్ణుడు బట్ట పండియవలెను. అప్పటికి నగమో పూర్తిగనో దేహము బయల్పడకపోదు. అదిగాక దుశ్శాపముడు వేటొకవస్త్రము నందుకొనవీయువా? అట్టివీధి మానవ సంరక్షణ మెట్లు కలుగును? అతనికి బ్రాహ్మీ మానవశతకుడు జనులను దెట్లువచ్చును? కావశ్యకము మానవమూత్రుడెక్కడో కేదియూ భావించు.

శ్రీకృష్ణుడు మానవదేహముదా దరా? అదియే సత్యమయ్యేసే గ్రంథము ల్నిన నారాయణమూర్తి యని ఘన అన్నియుఁ గల్పితకథలే గాని జరిగినవి కావ కాశ్రీగారు నమ్మతిందిరేని అతఁడు ద్వా నియుఁ జెప్పవలసివచ్చును. అట్లుచెప్పి రకలోనేకాదు. సప్తనముద్రముల కావల వప్పుడు (గ్రంథములను నమ్మియున్న మ నున్నను ద్రావదిపిలుపు వివరబడుటయు, నము) దేవుఁడే లేడనవలెను. అప్పుడు జననమరణాదులును స్వభావసిద్ధములేగాని అక్కడనుండియే యాతని తలంపు ననున దైవయత్నమే లేదనవలెను. ఇది యెంత రించి, యెన్నివస్త్రములాలించినను దేహ బాగుగనుండునో చమనసులే యెఱుఁగు మునం దణుమూలమయిన వస్త్రవిహీన దురుగాక.

మౌనము, ఇన్నిచోట్ల ద్రావదీ పరాభవప్రళంస వ్రాసియుండగా నన్ని చోట్లను వస్త్రాపహరణమును వ్రాయుకుం డుటకు గారణము అమహనీయుఁడు మఱచి కాదు. అన్నిస్థలములను వస్త్రాపహరణ ప్రళంస రానందువనే వ్రాయలేదు. వచ్చి నచో వ్రాసియేయుండును.

అన్నిటికంటె ముఖ్యముగా వస్త్ర ములు విప్పినట్లు స్పష్టముగా సభావర్తము లో నుండుటయే చాలును.

భారతమునందుగల దేవమహిమ అన్నియు నబద్ధమని శ్రీ శాస్త్రిగారు తలం చినట్లు కనఁబడుచున్నది. అట్లు అయ్యోనేని భారతకథ మంతయుఁ గల్పితమే కాని జరిగి నది కాదనవలెను. శాస్త్రిగారు లను

దరా? అదియే సత్యమయ్యేసే గ్రంథము ల్నిన నారాయణమూర్తి యని ఘన అన్నియుఁ గల్పితకథలే గాని జరిగినవి కావ నియుఁ జెప్పవలసివచ్చును. అట్లుచెప్పి వప్పుడు (గ్రంథములను నమ్మియున్న మ నము) దేవుఁడే లేడనవలెను. అప్పుడు జననమరణాదులును స్వభావసిద్ధములేగాని దైవయత్నమే లేదనవలెను. ఇది యెంత బాగుగనుండునో చమనసులే యెఱుఁగు దురుగాక.

పై నొకంత చర్చించిన సంగతు లనుబట్టి శ్రీకృష్ణుడు నారాయణాంశసం భూతుఁడనియు, ద్రావదీవస్త్రాపహరణ మ బద్ధముకాదనియు, శ్రీకృష్ణుడు ద్రావదీ మానరక్షకుఁడే యనియు నాయభిప్రాయము. చదువరులే రెంటిని గమనించి నిజ మునెఱుఁగుదురుగాక.

దీనినిగుఱించి యింకను జర్చించవల సిన విషయము లున్నట్లు నాకు గొంచెము తోచుచున్నను, చదువరులకు వినుగొ జని యించుననుతలంపున నింతటితో విరమించు చున్నాను.

ఈవ్యాసము నాకృష్ణుని యనుగ్రహమువలన వ్రాసివదే గాని నాన్వశక్తి వలన వ్రాసివదికాదనియు, నొదేవియును తొందరవాక్యములున్న నవి విషయము ననుసరించి యాపురుషోత్తముఁడే వ్రాయించెననియు తలంచి శ్రీ శాస్త్రిగారు కోప పడకుండుదురుగాక.

కిమిడెరాజులయొక్క పూర్వోత్తరం

కిమిడెనంస్తానయొక్క పూర్వోత్తరం యేమంటే—

పూర్వం గజపతివారు అని వడ్డె రాజులు మహాప్రభులు సకలదేశాలున్న ప్రభుత్వంచేసినారు. తదనంతరం అశ్వపతులు ప్రభులు సరపతి గజపతి కెందులింహ ననాలు వారినిజయించి సకలదేశాలు ఆక్రమించుకునిరి గనుక కాలవశంచొప్పున సమస్తానం కొద్దిలోవచ్చి కిమిడెనారాయణ పట్నందేశాలు గజపతివాడిని వాన స్రవములు గనుక యీధాములు అంతా అరణ్యములుగా వున్నందున మేచ్చల్లు తేరు దస్త్రలో చేరిక యీనంస్తానీకులయిన రాజులు రాజ్యభారం చేసుకుంటూ వచ్చినారు—యిట్లాపిడిదరుపిడిల జర్గగా వక రోజుకు గజపతిజగన్నాధదేవు విక్రమదేవు వీరవిక్రమదేవు అని ముగ్గురుకొమాళ్లుకలిగిరి. వీరిలో సర్వశ్రేష్ఠుడైన జగన్నాధదేవుకు వీరకృష్ణదేవు అనే కొమారుడున్ను రెండోవాడైన విక్రమదేవుకు నందర నారాయణదేవులనే కొమారుడున్ను మూడో

వాడైన వీరవిక్రమదేవుకు విజయగోపాలదేవు అనే కొమారుడున్ను యీ ప్రకారం కొమాదులు సంభవించిరి గనుక వీరు ప్రయస్కాములైన తర్వాత వీరకృష్ణదేవు జగన్నాధదేశం తల్లు బాగాపురం పరియం తమున్ను నందర నారాయణదేవుకు పెద కిమిడె! విజయగోపాలదేవుకు చివకిమిడె యీ ప్రకారం యీదేశాలు యీ ముగ్గురు సంతతివారు వేరవేర రాజ్యంచేసుకుంటూ వున్నారు. యిదివర పరియంతం వీరకృష్ణదేవు సంతతి వడ్డెరాజులు జగన్నాధదేశం తల్లు బాగాపురంలాగా ప్రభుత్వం చేసుకుంటూ వున్నారు. మహారాష్ట్రలు యంతిబలవంతులైనా బాగాపురం సాధించడానకు అసాధ్యంగనుక యిదివరకు జమీదారీ పోకుండా వున్నది. యిప్పటికి వారు కిమిడెవారికి జ్ఞాతులమని అనుకుంటూ వారికి వీరికి అభిమానాలు వఖటి చివకిమిడెకు ప్రభువైన విజయగోపాలదేవుని కొమారుడు వీరకృష్ణదేవు యితనికొమారుడు వీరుదేవు యితనిపుత్రుడు వసుదేవు యితని

హనుడు పురుషోత్తమదేవు యిని నంద
నుడు గజపతిపురుషోత్తమదేవు యిని
కొనూరుడు నారాయణదేవు యిని
బహు ఔత్త్రవంశం కలిగినవాడు వీరివంశ
ముందు పుట్టినరాజులంతా ఔత్త్రవంశంకల
వారు గాని సామాన్యులుగారు. గజపతి
నారాయణదేవు చరియలు యేమంటే—

పూసపాటివారికిన్ని వీరికిన్ని నయి
రంగా పుండేది. యిట్లాపుండగా యింతలో
పైదరాబాదునుంచి యీదేశాల్లు నవా
లు వచ్చిరి గనుక నారాయణదేవువారిని
కల్సుకుని పూసపాటివారిని తమరు పుడా
యించి వారి సమస్తానమే తీసి పారవెయ్యి
వలెనని ఆలోచనచేసి నవాలును మద్దతు
చేస్తుని పూసపాటివారిమీదికి యుద్ధా
నకువచ్చి మోహిందిగి యుద్ధానకు ప్రవ
క్రమణ చేశెవద్దు ప్రభయసేనలున్న
తారగిల్లి లదాయీచేశినంతలో పూసపాటి
వారు బలం చాలనందున మించి ఫణంకా
యతేకపోయిరి గనుక అంతట తిగ్గి నారా
యణదేవు జయాన్నిపొంది తమ యథాస్తా
నం ప్రవేశించినాడు. నవాలు శ్రీకాళోం
ప్రవేశించినాడు. తరువాత నారాయణ
దేవు పూసపాటివాడు యింత లొంగిపోయి
నప్పుడు మనం ప్రవేశకాయడం మంచిది
కాదు. అని జమయ్యకు చెప్పుని పునః
విజయనగరంమీది రావలెనని దండు
యెత్తిరి గనుక ఆవర్తమానం విని పెద
విజయరామరాజుగారు వారుయింటిమీది

రాకమునుపేతమ ఫంజయావత్తు జను
య్యకు చెప్పుని జగపతివారాయణదేవు
వారికి యనురుగుండా పోయి మారిపో
యిద్దంచేసి కొంతసైన్యం హతంచేసి
జయించి తమరు చెప్పినట్లు వికేలా
గున చెప్పుని తిల్లివచ్చిరి గనుక శ్రీకా
కులం హవేలికి వచ్చిన నవాలు పూస
పాటివారి ఔత్త్రవంశం చూచి యితిను
బలవంతుడు యితనితోటి యిష్టం కావలె
నని గాని విరోధం కూడదని గాజుగారిలో
టి యిష్టం చేస్తున్నాడు. తదనంతరం ఆ
మాటలు నారాయణదేవు విని నవాలు
మీద అయిష్టపడుకున్నాడు. యీదో
ష్షన పుండగా—తదనంతరం—పూస
పాటి పెదవిజయరామరాజుగారున్న స
వ్యాలున్న చాలా స్నేహితులై పున్నం
తల్లో వఖనాటినమయమందున నవాలు
రాజు ముఠాం తెలియకొరి ప్రసంగ వశా
త్తుగా కొన్నిమాటలు సంభాషించి మీరు
యింత రాణువను పుంచుకున్నారుగదా
యీరాణువకు యేలాగున గడుస్తుంది మీ
కుపున్న వసతులు విచారిస్తే మించిలేవు.
దివాణానకు యిచ్చేది లక్షాలోంభై వేల
రూపాయాలు జమాబందీగదా. యింకా
విస్తరించి మిగిలితే రెండులక్షలరూపాయా
లు మిగిలిన. వావం—మీ ఔత్త్రవంశాలు
మీయెక్కఫంజ మంది జమీయెక్కుఖర్చు
లు విచారించగా నాకు యేమిగడుస్తుంది
అని అలోచనలేదు. అని కడలాంతరంగుడై

అక్కత్యం తల్పుకొని మంచిమాటలు చాత
అడిగినట్టుగా అడిగితే వీడికడటం తెలియక
న్నేహమే ప్రధానంగా యంచువున్న యీ
వెరిబాగులరాజు శలవులుచ్చిన మాటలు
నవాబువారికి యిచ్చే ఫేషుకనుమాత్రం
లక్షాతోంభై వేలరూపాయాలు మేమువన
హతులకుల రూపాయాలకు వీలుచేసుకు
న్నాము. లేకపోతే యీరాణువభిమానులు
యెట్లాగడుస్తే. అని శలవులుచ్చేవద్దు
యితని మంత్రి అయిన బుర్రా బుచ్చన్న!
నవాబువారికి మీకు యంతయిష్టంగా
నన్నా యీలాగంటి మమకృతుమాటలు
జోధవర్తి నంతల్లో ఆద్యంతాల్లు విరో
ధవస్తుంది అని చెప్పవద్దని మనివిచేశే
గమ్మ రాజుగార్కి కోపంవచ్చి తనమాట
లకు అడ్డుమాటలు చెప్పినాడని బుచ్చన్న
గారిని తీస్కుని! పోయి చీఫరెవల్లికోటలో
ఖయిదుచేయించినాడు. మరినాల్లునలలకు
రాజుగార్కి నవాబుకు యిష్టంలేప్పీ మీరు
వడహతులకులరూపాయాలు తాయాకాల
లో జమాబందీచేస్కుని సర్దాకుకు లక్షా
తోంభై వేలరూపాయాలు యివ్వడం యటు
వంటి సబబుగన్ను, నాలుగులక్షలరూపా
యాల కట్నం యిస్తేనేగాని కూడదని
చాలా ఘట్టిపట్టు పట్టినంతల్లో రాజుగారు
శలవులుచ్చినమాటలు—

మాకు అధికం రావడంలేదు అని
శలవులుచ్చినారు యిందువగురించి పుధ
యాలకు సరికడకపోయెగన్ను. యీవమి

యంకనిపెట్టి నారాయణదేవు ఖయిదుగో
వున్న బుర్రా బుచ్చన్నగారికి వతకమానం
పంపించినారు యేమంటే—

నవాబుమండర యిష్టంచేశి వెన్ను
యిండ్లుతీశి పారవేశేవాడు గమ్మ యేలా
గై నా వీడ్చి కొట్టి పారవెయ్యడం వుత్తను
కార్యం అని బుచ్చన్నగారికి వతకమానం
పంపించిబోధచేయించేవారు. అందుకొరిగీ
బుచ్చన్నగారు మేము ఖయిదులోవున్న
ప్పుడు రాజుగారు మామాటలు వినపో
తారా మాతోటి యీమాటలుయండ్లు
శలవులుస్తారు రాజుగార్కి వుత్తరం వ్రా
యిస్తే అన్నిసంగతులు తెలుస్తుంది. ఆ
చొప్పున వుత్తరం వ్రాయించుమని ఖబరు
పంపించినారు గమ్మ యీవమ్మలకు నా
రాయణదేవువారు తిరుగా బుచ్చన్నగార్కి
ఖబరుపంపించిన వయినం—మీకు మేము
ఖబరుపంపించడం మంచిదికాదు రాజుగా
రికి మేము ఖబరుపంపించి వేగం యుద్ధా
నికి మద్దతు రంమనుమని వ్రాయుస్తారు.
వారు శలవుకాగానే మేము నడుములు
కట్టుకుని రావలశి వుంటుంది, రాజుగారె
గమ్మ మాకు వతకమానంపంపిస్తే వారు
భత్యఖిమాలు ముజరాయిస్తారు. యీ
మద్దతున మాకు భత్యఖిమాల్లు యి
ర్కాటకంగా వున్నది గమ్మ యింతగా
మీతోటి అగవమకొవడ మయినది.
అని జోధచేస్తూ వచ్చినారు. మరికొన్ని
దినముల్కు విడమిరానురాజుగారు బుచ్చ

న్నగారిని ఖయిదుపదలించి పీలుపించి మునుపు మీరు చెప్పినమాటల్లు అనంగీకారుడనై మింమున ఖయిదుచేయించినాను. యీపాపం మాకుకొట్టింది, నీవు యంత అయినా నియోగివి. ఆలోచనకు బృహస్పతివి. మీరు చెప్పినట్టు వినుకుంటాము. చెప్పయిన శిలపుయిచ్చిరి గిస్తు మంచినది యింటికేపోయి ఆలోచనచేస్తుని చెపుతానని కావేగం నవాబువారు విజయనగరం కోటపదలి వడ్డాదికోటలో రాజుగారి శ్రీలు యావత్తు పుండగా ఆకోట ముట్టడివేళినారని ఖబరువచ్చేవరకు తిరుగా బుచ్చన్నగారిని పిలిపించి యేమి ఆలోచన అని అడిగితే యీమిద్యతున నారాయణదేవువారిని పిలిపించక అనుకూలంకాదు. ఆనందరాజుగారిని పంపించనలెనని చెప్పేవరకు మించిది అని ఆనందరాజును పంపించినారు. నవాబు నారాయణదేవు తనకు మద్దతు వస్తాడని విచారించి వతకమానం పంపించేవరకు నేను వచ్చేదిలేదని తెలియచెప్పి పూసపాటి ఆనందరాజుగారు తంమ్మునహాయం రమ్మనిరి గిస్తు రాగువను యావత్తు తయారుచేస్తుని అతివేగంగా వచ్చినాడు. అక్కడ వీరుచేసిన కుయుక్తి యేమటం-

యిప్పుడు మనశ్రీలు యావత్తు మైచ్చుల ముట్టడికి లోపుగా వున్నారు. వాండలో యుద్ధంనెళినంతలో జయంజయాలు యీశ్వరాధీనం వాడు మునుపే శ్రీలచారను పేదకట్టలు మోయిస్తానని ప్రతిజ్ఞలు వలుకుతూవున్నాడు. రివంత

తప్పేనా అనుమానముకాదు ఆలాగునచేసును. అదిగిన్న యీనమయమందు నీచమని విచారించక కశ్మికోటలో నవాబువారి చిన్నవాండ్లు యావత్తు వున్నారు. మనం పోయి వారిమీద ముట్టడివేత్తే వడ్డాదినుంచి లేచిపోతారు. అక్కడ బగుల్లుబదులు అవుతుంది. అదిగిస్తు ప్రాణం పోతే పీడపాయను గాని మానంపోతే ప్రయాణ అనుకొని కశ్మికోటమీద వారాయణదేవువారున్న వడ్డాదిమీది విజయరామరాజుగారున్న పోయి దిగెవర్లు తరకలు ఆలోచనలు చేస్తుని రాజుగారి చిన్నబాటెలుమీద మనంపోయి దిగితే దీనచిన్నబాటెలమీద వారువచ్చి దిగినారు—మేము త్సుద్రవుపనులు విచారించినామి గిన్ను వారు ఆలాగే విచారించినారు. యిది వుచితంకాదని ముట్టడివదలి తనిచిన్నబాటెలమీద వున్న ముట్టడివదలుమి బ్రతిమాలుకునేవరకు ముట్టడిమాత్రం దలినారాయణదేవున్న విజయరామరాజుగారున్న కలిశి నవాబును సోదావరిచటించి సామానుయావత్తు విజయరాజురాజు దోచుకుని నారాయణదేవువారి బహుమానంచేసి పంపించినారు. మిరిగిన్ని దినములకు పూసపాటివారు అన్నమాటలు—మీరు ఓదట కొన్ని కరారులచేస్తుని దేశాన్ని గురించి కొంతవయికి నిన్యాయంచేసుకుంన్నారు గదా ఆచిప్పుయిప్పుడు వయికం యాంతునమని వతకమానం పంపించేవరకు వాడు తిరుగా ఖబరుపంపించినది—

REG NO M

1885

